

Jaarverslag



Inhoudsopgave

Woord van het bestuur	2
Belangrijke cijfers	3
Organisatie	5
Wie zaten er in 2018 in het bestuur?	6
Wat doen de bestuurscommissies?	8
Welke organen heeft het fonds nog meer?	10
Verslag van het bestuur	12
Communicatie	12
Financieel beleid	14
Beleggingen	20
Risicobeheer	26
Veranderingen in de regels	32
Pensioenbeheer	34
Goed pensioenfondsbestuur	35
Intern toezicht	36
Oordeel van het verantwoordingsorgaan	39
Vaststelling van het bestuursverslag door het bestuur	42
Jaarrekening	43
Balans per 31 december 2018	44
Staat van baten en lasten over 2018	45
Kaastroomoverzicht over 2018	47
Algemene toelichting	48
Toelichting op de balans	58
Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	78
Toelichting op de staat van baten en lasten	79
Vaststelling van het jaarverslag door het bestuur	85
Overige gegevens	86
Statutaire regeling voor de bestemming van het saldo van baten en lasten	87
Actuariële verklaring	88
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	90
Bijlage	93
Nevenfuncties	93

Woord van het bestuur

Voor u ligt het jaarverslag 2018 van het Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf. Hierin vertellen we hoe wij ons werk vorig jaar hebben gedaan.

Het belangrijkste doel van ons werk is het uitbetalen van pensioenen. Wij willen ervoor zorgen dat iedereen een goed pensioen krijgt. Dat kunnen we doen omdat we de premies goed proberen te beleggen. Zo verdienen we geld. En we besparen geld door u zoveel mogelijk via internet te informeren. Dat scheelt heel veel brieven. Door het geld dat we hiermee besparen houden we meer over voor uw pensioen. In 2018 hebben al heel veel mensen gezegd dat ze liever een e-mail dan post ontvangen. Maar om echt een verschil te maken, hebben we nog meer emailadressen nodig.

In 2018 hadden we niet voldoende geld om straks alle pensioenen te kunnen betalen. Dat kwam door de lage rente. We hebben daarom ook niet kunnen indexeren. En omdat we altijd ver vooruit kijken weten we nu al dat de kans dat we de pensioenen in 2021 zelfs moeten verlagen steeds groter wordt.

Dat proberen we te voorkomen. We hebben onderzoek gedaan naar de manier waarop we beleggen. Daaruit bleek dat we niet kunnen garanderen dat de pensioenen in 2021 niet verlaagd hoeven te worden. Beperken van de kans op het verlagen van pensioen is duur. Het gaat ten koste van het resultaat op langere termijn.

Dat moeten altijd zorgvuldige en verstandige keuzes zijn. Daar worden wij als pensioenfonds ook op gecontroleerd.

Wij zullen vanaf 2019 iedereen vaak en duidelijk informeren over hoe het pensioenfonds er financieel voor staat en wat dat voor u betekent. Als u vragen heeft, stel ze. Pensioen is belangrijk, denk er goed over na, daar kunnen we u bij helpen. Vragen kunt u stellen via onze Facebook-pagina <https://nl-nl.facebook.com/pensioenschoonmaak/>, onze website www.pensioenschoonmaak.nl en <https://mijn.pensioenschoonmaak.nl>.

Het bestuur,

Bert van de Belt
Evelyne Simons
Renate Bos
Ruud Sprenkels
Daan Muusers
Harm Roeten
Esther von Weiler
Elly Kwakkelstein
Walther Schapendonk-van Horne

Belangrijke cijfers

(bedragen in duizenden euro's)

Hieronder ziet u de belangrijkste cijfers van BPF Schoonmaak. U ziet hoe het ging in 2018, maar ook hoe het ging in de jaren daarvoor.

	2018	2017	2016	2015	2014
Aantal werkgevers en werknemers					
Aantal aangesloten werkgevers in jaar	3.673	3.647	3.579	3.638	3.570
Aantal aangesloten werkgevers einde jaar	3.474	3.347	3.317	3.323	3.274
Aantal actieve deelnemers in jaar	154.492	153.424	146.836	137.837	139.189
Aantal actieve deelnemers einde jaar	121.493	124.219	120.075	118.147	117.178
Aantal gewezen deelnemers einde jaar	395.826	376.615	364.672	354.924	343.007
Aantal pensioengerechtigden (einde jaar)					
Ouderdomspensioen	24.329	22.180	20.096	18.215	17.643
Partnerpensioen	4.652	3.526	3.318	3.080	2.996
Wezenpensioen	248	232	234	222	218
Arbeidsongeschiktheidspensioen	499	529	565	609	645
Prepensioen	0	0	0	1	5
Opbouwpercentage per dienstjaar					
Ouderdomspensioen	1,576%	1,701%	1,701%	1,701%	1,67%
Premie (als percentage van de pensioengrondslag)					
Ouderdomspensioen	20,10%	20,10%	20,10%	20,10%	20,75%
Overgangsregeling	1,30%	1,30%	1,30%	1,30%	1,30%
Pensioenuitvoering (bedragen in duizenden euro's)					
Feitelijke premie	215.351	200.673	200.845	188.980	185.770
Zuivere kostendeekkende premie	284.260	279.825	258.507	216.606	172.328
Gedempte kostendeekkende premie	204.495	189.903	195.790	169.710	153.522
Uitkeringen en afkopen	61.680	58.401	52.179	48.858	50.420
Pensioenuitvoeringskosten	15.932	16.222	17.223	15.657	14.969

	2018	2017	2016	2015	2014
Beleggingen (bedragen in duizenden euro's)					
Belegd vermogen	5.020.549	4.836.610	4.471.268	3.999.790	3.901.879
Opbrengst beleggingen [1]	37.185	204.519	366.611	-38.689	772.058
Beleggingskosten	4.215	4.943	5.101	5.085	4.651
Beleggingsrendement, incl. risicoafdekking	0,7%	4,6%	9,2%	-0,9%	25,5%
Beleggingsrendement benchmark	0,5%	4,1%	6,9%	1,3%	9,5%
Z-score	0,13	0,30	0,29	0,18	0,43
Performancetoets [2]	0,60	0,65	0,49	0,55	0,47
Vermogen, verplichtingen en solvabiliteit (bedragen in duizenden euro's)					
Pensioenvermogen	4.975.662	4.791.116	4.455.022	3.951.098	3.894.576
Pensioenverplichtingen	5.145.411	4.794.825	4.685.017	4.061.801	3.576.473
Stichtingskapitaal en reserves	-82.455	70.894	-168.969	-59.466	318.103
Vereist eigen vermogen	890.367	878.843	829.511	737.473	439.243
Reservetekort of overschot	-1.060.116	-882.552	-1.059.506	-848.176	-121.140
Vervangende interest (RTS) verplichtingen	1,5%	1,6%	1,5%	1,8%	2,1%
Duratie verplichtingen (in jaren)	23	23	24	25	23
Aanwezige dekkingsgraad	96,7%	99,9%	95,1%	97,3%	108,9%
Vereiste dekkingsgraad	117,3%	118,3%	117,7%	118,2%	112,3%
Reële dekkingsgraad	81,0%	79,5%	73,6%	80,0%	69,1%
Beleidsdekkingsgraad	100,3%	99,1%	90,9%	100,1%	108,4%
Aanpassing (opgebouwde) pensioenen					
Toeslag actieven	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,31%
Toeslag inactieven	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,31%

[1] De opbrengst beleggingen onder aftrek van kosten vermogensbeheer is 32.970

[2] De performancetoets kan als gehaald worden beschouwd indien deze hoger is dan -1,28.

Organisatie

Wat is BPF Schoonmaak?

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf (BPF Schoonmaak) bestaat sinds 4 januari 1968 en is gevestigd in Amsterdam. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41177936.

Wat doet BPF Schoonmaak?

Wij zorgen voor de pensioenopbouw van onze deelnemers en keren pensioen uit aan onze gepensioneerden.

Deelnemers zijn:

- werknemers die pensioen opbouwen bij BPF Schoonmaak
- (ex-)werknemers die eerder pensioen opbouwden bij BPF Schoonmaak

Bent u werknemer in de schoonmaaksector? Dan ben u automatisch aangesloten bij BPF Schoonmaak. Dan betalen u en uw werkgever premie voor uw pensioen. Wij beheren en beleggen dit geld en betalen er de pensioenen van. Dat is niet alleen ouderdompensioen. Als u komt te overlijden, krijgen uw partner en kinderen misschien pensioen van ons. Dat zijn het partnerpensioen en wezenpensioen. En kunt u niet meer werken, omdat u arbeidsongeschikt bent? Dan bouwt u bij ons misschien pensioen op zonder premie te betalen.

Organisaties die samenwerken in BPF Schoonmaak

BPF Schoonmaak heeft onder andere een bestuur en een verantwoordingsorgaan. De mensen in het bestuur en het verantwoordingsorgaan vertegenwoordigen de werkgevers, werknemers en gepensioneerden. Zij komen uit de volgende organisaties:

- namens de werkgevers: Ondernemersorganisatie Schoonmaak- en Bedrijfsdiensten (OSB)
- namens de werknemers: FNV en CNV Vakmensen
- namens de gepensioneerden: ANBO en FNV

Bestuursmodel

Het bestuur bestaat uit negen mensen. Zij zijn verantwoordelijk voor het fonds. Zij nemen samen alle beslissingen.

Het bestuur heeft twee uitvoerend bestuurders. Zij zorgen ervoor dat alle afspraken op de juiste manier worden uitgevoerd.

Het bestuur heeft ook zeven niet uitvoerend bestuurders. Deze bestuurders controleren wat het uitvoerend bestuur doet. Eén van de niet uitvoerend bestuurders is een onafhankelijk voorzitter. De andere zes bestuursleden zijn vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties waarmee het pensioenfonds samenwerkt. Twee vertegenwoordigen de deelnemers, drie de werkgevers en één de gepensioneerden.

Wie zaten er in 2018 in het bestuur?

Bestuur

Bestuursleden worden benoemd voor vier jaar. Die periode kan het bestuur twee keer verlengen met vier jaar. Het is niet de bedoeling dat bestuursleden allemaal tegelijk aftreden.

Niet uitvoerend bestuur

	Functie in bestuur	Sinds	Tot	Namens	Geboortejaar
Bert van de Belt	Onafhankelijk voorzitter	01-01-2016	01-01-2020		1950
Evelyne Simons	Bestuurslid	01-01-2013	01-01-2021	OSB	1973
Thérèse Schets*	Bestuurslid	01-09-2014	01-01-2019	FNV, Pensioengerechtigden	1953
Ruud Sprenkels	Bestuurslid	01-01-2014	01-01-2022	OSB	1952
Daan Muusers**	Bestuurslid	01-09-2014	01-01-2023	FNV	1957
Harm Roeten	Bestuurslid	01-01-2013	01-01-2021	CNV Vakmensen	1961
Esther von Weiler***	Bestuurslid	01-01-2015	01-01-2023	OSB	1969

* *Mevrouw Schets vertegenwoordigt in het bestuur de gepensioneerden. Zij treedt af per 1 januari 2019. Mevrouw Bos van FNV Senioren heeft in 2018 als aspirant bestuurder aan verschillende commissievergaderingen en bestuursvergaderingen deelgenomen en is per 1 januari 2019 benoemd als niet uitvoerend bestuurder.*

** *Op 12 december 2018 is de heer Muusers op voordracht van FNV herbenoemd als niet uitvoerend bestuurder van BPF Schoonmaak.*

*** *Op 12 december 2018 is mevrouw Von Weiler op voordracht van OSB herbenoemd als niet uitvoerend bestuurder van BPF Schoonmaak. Zij beëindigt op eigen verzoek haar bestuursfunctie op 1 september 2019.*

Uitvoerend bestuur

	Functie in bestuur	Sinds	Tot	Namens	Geboortejaar
Elly Kwakkelstein ****	Uitvoerend bestuurslid	23-11-2011	01-06-2019	OSB, FNV en CNV Vakmensen	1953
Walther Schapendonk-van Horne	Uitvoerend bestuurslid	14-02-2017	01-01-2021	OSB, FNV en CNV Vakmensen	1968

**** *Mevrouw Kwakkelstein stopt op 1 juni 2019. De heer Uçar neemt haar werkzaamheden op 1 juni 2019 over.*

Mevrouw Jharap is op 1 mei 2019 begonnen als uitvoerend bestuurder risicomangement. Dit is een nieuwe functie in het bestuur.

Het bestuur krijgt hulp van commissies. Dat zijn:

- de agendacommissie
- de commissie Vermogensbeheer
- de commissie Pensioenbeheer
- de commissie Communicatie
- de commissie Integraal Risicomanagement (IRM)

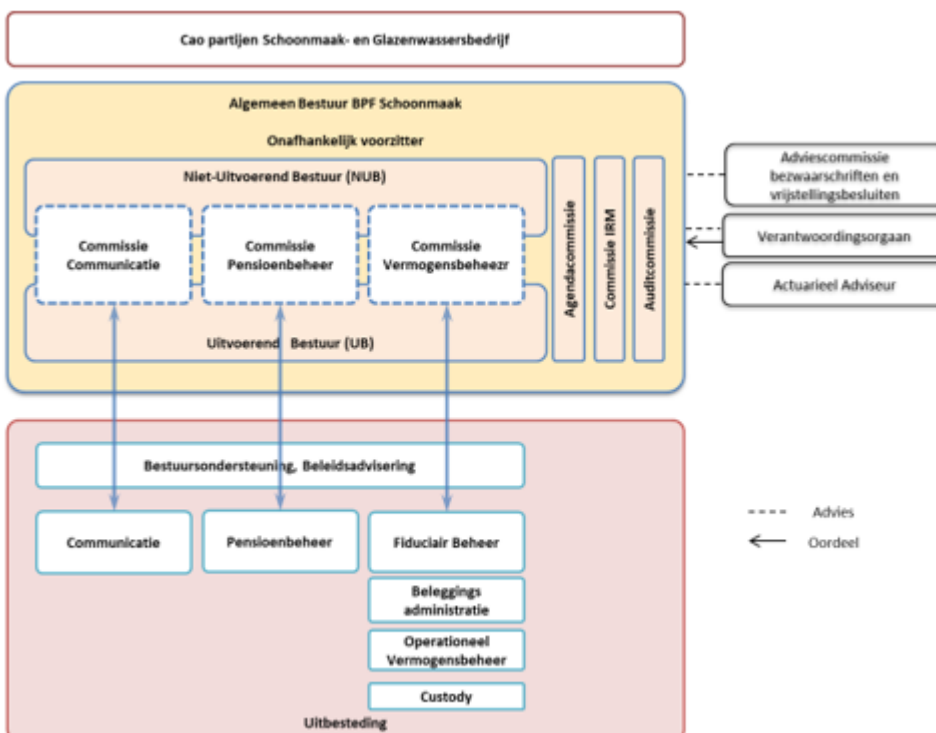
Andere commissies of werkgroepen zijn:

- het verantwoordingsorgaan
- de auditcommissie

BPF Schoonmaak werkt samen met:

- APG Rechtenbeheer N.V. voor de pensioenadministratie, -communicatie en bestuursondersteuning
- Achmea Investment Management (AIM) voor het vermogensbeheer, fiduciair beheer en beleggingsadministratie
- Northern Trust Global Services Limited voor het bewaren van de beleggingen
- Compliance-i-Consultancy als compliance officer
- Lane Clark & Peacock Netherlands (LCP) als adviserend actuaris
- Mercer als certificerend actuaris en vanaf 1 januari 2019 als sleutelfunctiehouder van de actuariële functie
- Deloitte Nederland als accountant voor de controle van het jaarwerk

Op afbeelding 1 ziet u hoe de organisatie van BPF Schoonmaak in elkaar zit.



Wat doen de bestuurscommissies?

Agendacommissie

In de agendacommissie zitten drie leden uit het niet uitvoerend bestuur. Deze houden toezicht op de uitvoerend bestuurders die ook in de agendacommissie zitten. Deze commissie adviseert over de organisatie van het bestuur. Deze commissie bewaakt de bestuurlijke processen en houdt contact met het verantwoordingsorgaan en de auditcommissie. Zij houdt ook contact met cao-partijen, de media en andere organisaties.

Commissieleden

- Bert van de Belt (voorzitter)
- Thérèse Schets *
- Evelyne Simons
- Elly Kwakkelstein
- Walther Schapendonk-van Horne

**Mevrouw Schets is per 1 januari 2019 opgevolgd door mevrouw Bos.*

Commissie Communicatie

Het fonds heeft een communicatiebeleid waarin staat hoe BPF Schoonmaak pensioenzaken het beste kan uitleggen. De commissie Communicatie besluit hoe binnen dat beleid de communicatie wordt uitgevoerd. Daarnaast adviseert de commissie het bestuur over nieuwe plannen voor de korte termijn en voor de lange termijn. In het hoofdstuk Communicatie op pagina 12 leest u wat de commissie Communicatie in 2018 heeft gedaan.

Commissieleden

- Esther von Weiler (voorzitter)
- Daan Muusers
- Elly Kwakkelstein

Commissie Vermogensbeheer

Het fonds heeft een beleggingsbeleid waarin staat hoe BPF Schoonmaak het geld het beste kan beleggen. De commissie Vermogensbeheer besluit binnen dit beleid hoe wordt belegd. De commissie adviseert het bestuur over nieuwe onderwerpen en wijzigingen in het beleggingsbeleid. In het hoofdstuk Beleggingen op pagina 20 leest u wat de commissie Vermogensbeheer in 2018 heeft gedaan.

Commissieleden

- Thérèse Schets (voorzitter)
- Ruud Sprekels
- Walther Schapendonk-van Horne
- Marion Verheul (onafhankelijk beleggingsadviseur)
- Renate Bos (aspirant lid)
- Harm Roeten (toehoorder)

Commissie Pensioenbeheer

De commissie Pensioenbeheer houdt in de gaten of uw opgebouwde pensioen goed wordt vastgelegd. En of het goed wordt uitgekeerd wanneer dat mag. Ook adviseert de commissie het bestuur over nieuwe plannen en persoonlijke zaken, waarover nog geen beleid is vastgesteld. In het hoofdstuk Pensioenbeheer op pagina 34 leest u wat de commissie Pensioenbeheer in 2018 heeft gedaan.

Commissieleden

- Daan Muusers (voorzitter)
- Esther von Weiler
- Elly Kwakkelstein
- Evelyne Simons

Commissie IRM

Het bestuur heeft een integraal risicobeleid waarin staat hoe BPF Schoonmaak de risico's die ontstaan het best kan beheren. De commissie IRM kijkt of de andere commissies de risico's benoemen, beoordelen en de beheersmaatregelen nemen. De commissie IRM beheert het beleidsplan IRM, stelt jaarlijks een plan op met de belangrijkste risico's en zorgt dat het risicoregister wordt bijgewerkt.

Commissieleden

- Evelyne Simons (voorzitter)
- Harm Roeten
- Thérèse Schets
- Elly Kwakkelstein
- Walther Schapendonk-van Horne

Welke organen heeft het fonds nog meer?

Verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan zitten vier vertegenwoordigers van de werknemers, één vertegenwoordiger van de gepensioneerden en één vertegenwoordiger van de werkgevers. Zij adviseren het bestuur. Het bestuur vertelt aan het verantwoordingsorgaan wat het bestuur doet, hoe het dat doet en waarom. Het verantwoordingsorgaan geeft hierover een oordeel. Het verantwoordingsorgaan gebruikt voor zijn oordeel het jaarverslag, de jaarrekening, en andere informatie, waaronder de verslagen van het intern toezicht. Dit leest u op pagina 39.

Verantwoordingsorgaan

	Functie	Sinds	Tot	Namens	Geboortejaar
Eef Collignon *	Voorzitter	01-07-2014	01-01-2019	OSB	1946
Marion Blok-Kok	Lid	01-07-2014	01-07-2020	FNV	1952
Hans van Schoor	Lid	01-07-2014	01-07-2021	CNV Vakmensen	1949
Trudy Schriemer	Lid	01-07-2014	01-07-2021	ANBO	1948
Herman Smeets	Lid	01-07-2014	01-07-2019	FNV	1953
Samir Amachraa	Lid	01-01-2016	01-01-2020	FNV	1970

** Het verantwoordingsorgaan heeft de benoeming van de heer Collignon verlengd van 1 juli 2018 tot 1 januari 2019. De OSB heeft de heer Luc Aretz voor benoeming als lid van het verantwoordingsorgaan voorgedragen, met de bedoeling om de heer Collignon per 1 januari 2019 op te volgen. Het verantwoordingsorgaan heeft de heer Aretz voor een periode van 4 jaar benoemd, ingaande op 1 januari 2019.*

Het pensioenfonds stelt het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over:

1. het beleid inzake beloningen;
2. de vorm en inrichting van het intern toezicht;
3. het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
4. het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
5. gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
6. liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
7. het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
8. het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek; en
9. de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Auditcommissie

De auditcommissie adviseert het niet uitvoerend bestuur. Het niet uitvoerend bestuur vraagt de auditcommissie de besluitvorming van bepaalde onderwerpen in de gaten te houden. De auditcommissie richt zich daarbij vooral op het risicomanagement, het beleggingsbeleid en de financiële informatie. De auditcommissie volgt hoe het bestuursverslag en de jaarrekening gemaakt worden.

Commissieleden

- Ivo Frielink (voorzitter)
- Greetje Lubbi
- Caroline Wisselink

De auditcommissie komt minimaal één keer in de drie maanden bij elkaar. Daarbij wordt minimaal één niet uitvoerend bestuurslid uitgenodigd. Dat is meestal de onafhankelijk voorzitter.

Verslag van het bestuur

Communicatie

BPF Schoonmaak vindt het belangrijk om zo helder, eenvoudig, kort en bondig als mogelijk te communiceren. Dat past bij de drie dingen die we graag willen zijn, namelijk praktisch, inlevend en begrijpelijk. Dat zijn de drie kernwaarden van het fonds. Hieronder een weergave van activiteiten die we hebben gedaan in 2018.

Bijna met pensioen

In het jaarverslag van 2017 hebben we gezegd dat we deelnemers die voor hun pensioen staan nog beter willen informeren. Daarom hebben we eerst in een onderzoek gevraagd wat die mensen er nu eigenlijk van vinden. Wat er gezegd werd is dat mensen meer persoonlijke informatie willen en meer hulp. Bijvoorbeeld bij de aanvraag op papier of digitaal. Maar ook over wanneer ze precies met pensioen kunnen gaan. En wat dat betekent voor jouw persoonlijke situatie. Daarom hebben we door het hele jaar van alles gedaan en geprobeerd om de informatie en de hulp te verbeteren. Bijvoorbeeld door te kijken of werkgevers misschien ook kunnen helpen. We hebben een 'beslisboom' op de website gezet en we hebben een proef gedaan om mensen op te bellen en te vragen of het fonds ze ergens mee kon helpen. De beslisboom is goed bekeken en gebruikt en het telefoongesprek werd zeer gewaardeerd en heeft mensen goed kunnen helpen.

Post en informatie via mail

Om de kosten zo laag mogelijk te houden is het belangrijk dat het pensioenfonds zo veel mogelijk digitaal communiceert. En daar hebben we dus de emailadressen van de deelnemers voor nodig. Gelukkig hebben al heel veel mensen hun emailadres doorgegeven aan ons, maar nog niet allemaal. Daarom hebben we in 2018 extra acties gedaan via Facebook, via de werkgevers en via de post om nog meer emailadressen te krijgen. Die extra acties hebben ruim 300 nieuwe emailadressen opgeleverd. Dat is niet genoeg. In 2019 zullen we mensen blijven vragen hun emailadres door te geven.

Taal en toegankelijkheid

Duidelijke taal gebruiken is en blijft van groot belang. Daarom testen wij het hele jaar door brieven op duidelijkheid en leesbaarheid. En als het beter kan, dan passen we dat direct aan. In 2018 hebben we ook nog eens extra aandacht besteed aan de teksten op Mijnpensioenschoonmaak.nl. Die waren lang niet overal duidelijk genoeg. De teksten zijn intussen herschreven. De website van het fonds, pensioenschoonmaak.nl, voldeed in 2018 voor de derde keer aan de eisen van het keurmerk 'drempelvrij'. Daarmee wordt aangegeven dat de website voor iedereen toegankelijk en begrijpelijk is.

Facebook

Ook in 2018 is het gebruik van Facebook flink toegenomen. Het aantal mensen dat onze pagina's leuk vindt, is nu rond de 4000 (in 2017 was dat nog 2500). Maar niet alleen het aantal volgers is belangrijk. Het is ook van belang hoe actief mensen zijn op de pagina van het fonds. En ook dat is enorm toegenomen. Dus veel meer reacties op berichten van het fonds, veel meer reacties onderling en er wordt veel meer gedeeld.

In 2019 gaan we dit doen:

- Deelnemers nog meer informeren over de financiële situatie van het fonds en over indexatie. En over de kans op het verlagen van de pensioenen
- Ontwikkelen van gerichte activiteiten op drie groepen deelnemers:
 - Deelnemers tussen 50-60 jaar
 - Deelnemers die bijna met pensioen gaan (60+)
 - Gepensioneerden
- Emailadressen werven via alle bestaande middelen (geen extra acties meer)
- Pensioenkrant wordt vernieuwd
- Meer gebruik van video en animatie om boodschappen zo duidelijk mogelijk uit te leggen
- Onderzoeken hoe mobiel gebruikersgemak verbeterd kan worden.

Financieel beleid

Financiële situatie in 2018

2018 was een matig jaar voor BPF Schoonmaak. De beleggingen stegen van 4,8 miljard euro naar 5,0 miljard. Dat is een stijging van ongeveer 4 procent. Dit kwam door de inleg van pensioenpremies en door 0,7 procent beleggingsrendement. Maar de rente is nog steeds erg laag, waardoor we nog steeds niet genoeg geld hebben om nu en later de pensioenen te kunnen betalen.

Geld voor uitbetalen pensioenen

Wij moeten geld uitbetalen aan iedereen die nu met pensioen is. En aan iedereen die straks met pensioen gaat. BPF Schoonmaak moet ervoor zorgen dat er voldoende geld is om al die pensioenen te kunnen betalen. Dat noemen we de 'pensioenverplichting'. Eind 2018 hadden we hiervoor 5,1 miljard euro nodig.

Dekkingsgraad

Pensioenfondsen moeten voldoende geld hebben om alle pensioenen te kunnen betalen. Dat meten we met de 'dekkingsgraad'. Als de dekkingsgraad 100 procent is, is er precies genoeg geld om alle pensioenen uit te betalen. Maar de dekkingsgraad moet hoger zijn dan die 100 procent. Want het fonds moet ook reserves hebben. Deze reserves zijn nodig voor als het minder gaat. De reserves noemen we het eigen vermogen. De hoogte van de dekkingsgraad hangt af van:

- hoeveel geld het fonds bezit (het vermogen)
- hoeveel pensioen het fonds nu én later moet betalen (de pensioenverplichtingen)

Beleidsdekkingsgraad

De 'beleidsdekkingsgraad' is gelijk aan het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden. In 2018 steeg de beleidsdekkingsgraad van 99,1 procent naar 100,3 procent. Om te kunnen indexeren moet de beleidsdekkingsgraad boven de 117,3 procent zijn. Dat herstel moeten we in 10 jaar bereiken. Als we dat niet kunnen halen, moeten we de pensioenen korten. Elk jaar rekenen we dat opnieuw door. In 2018 hoefden we niet te korten.

Reële dekkingsgraad

In de reële dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Een reële dekkingsgraad van 100 procent betekent dat een pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan betalen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad eind 2018 was 81,0 procent.

Eigen vermogen

Het is belangrijk dat we meer geld hebben dan we aan pensioenen moeten uitbetalen. Onze bezittingen moeten dus groter zijn dan onze pensioenverplichtingen. Dan hebben we een positief eigen vermogen. Hoe hoog moet dit eigen vermogen zijn? Dat is in de wet vastgelegd. De wet zegt dat we geld opzij moeten zetten om risico's op te vangen. Hoeveel? Hiervoor heeft De Nederlandsche Bank een berekening bedacht. Met het eigen vermogen kunnen we de risico's opvangen. In het hoofdstuk Risicobeheer leggen we meer uit over de risico's.

Er staat in de Pensioenwet een 'vereist eigen vermogen' en een 'minimaal vereist eigen vermogen'.

Minimaal vereist eigen vermogen

Het 'minimaal vereist eigen vermogen' is 4,6 procent van de pensioenverplichtingen. Dat betekent dat we een beleidsdekkingsgraad nodig hebben van 104,6 procent of hoger. Eind 2018 was ons eigen vermogen lager dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen is het vermogen waarmee we het komende jaar bijna altijd alle risico's kunnen opvangen. Dat wil zeggen: in 39 van de 40 gevallen. Eind december was dat 17,3 procent. Dat betekent dat de beleidsdekkingsgraad 117,3 procent of hoger moet zijn. De beleidsdekkingsgraad was in 2018 100,3 procent. In 2018 was ons eigen vermogen lager dan het vereist eigen vermogen.

Tekort

Eind 2018 was ons eigen vermogen lager dan het vereist eigen vermogen maar ook lager dan het minimaal vereist eigen vermogen. Omdat het eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen is er sprake van een dekkingstekort.

Reserves

Het fonds heeft drie reserves:

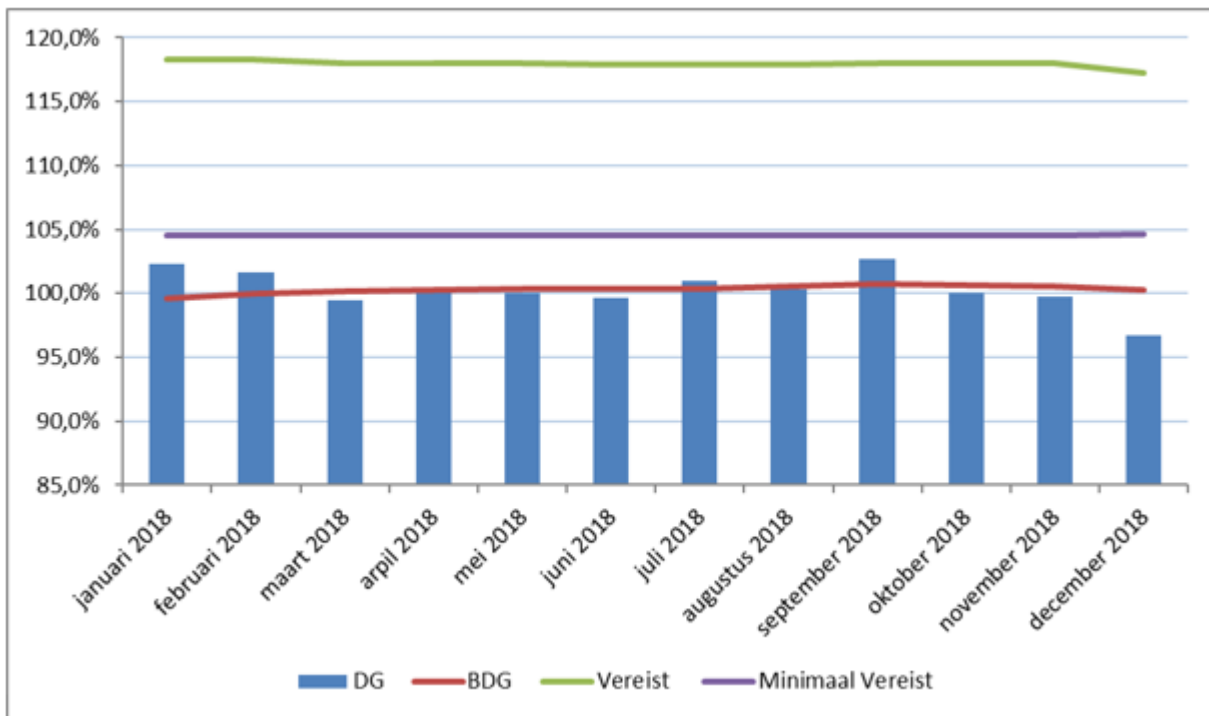
1. Om beleggingsrisico's op te vangen
2. Om andere risico's op te vangen, zoals in de uitvoering en verzekeringen
3. Om het opbouwpercentage te handhaven. Dat is nodig als de premie onvoldoende is in de toekomst

De eerste twee reserves vormen samen het eigen vermogen. Is het eigen vermogen hoger dan het vereist eigen vermogen? Dan heeft het fonds een 'vrije reserve'. In 2018 was het eigen vermogen lager. Dat betekent dat de vrije reserve negatief is.

De derde reserve hoort niet bij het eigen vermogen. Deze reserve gebruiken we om te zorgen dat we het opbouwpercentage niet hoeven te verlagen. De reserve wordt gevuld als de kosten voor de opbouw lager zijn dan we aan premie ontvangen. En de reserve wordt gebruikt als de kosten voor de opbouw hoger zijn dan we aan premie ontvangen. Deze reserve noemen we het 'premi depot'. Als we de pensioenen moeten verlagen gebruiken we eerst deze reserve.

Op afbeelding 2 ziet u de dekkingsgraad (DG) van BPF Schoonmaak in 2018 op de blauwe lijn. Ook ziet u de beleidsdekkingsgraad (BDG), het minimaal vereiste vermogen en het vereiste vermogen. In tabel 1 ziet u waardoor de dekkingsgraad steeg of daalde.

Afbeelding 2 Dekkingsgraad (DG) in 2018



Tabel 1 Invloed van factoren op de verandering van de dekkingsgraad over 2018

	Dekkingsgraad
Stand per 31 december 2017	99,9%
Premie	-0,5%
Uitkeringen	0,0%
Indexering	0,0%
Renteverandering	-5,2%
Overrendement	0,9%
Wijziging actuariële grondslagen	1,7%
Overig	-0,1%
Stand per 31 december 2018	96,7%

Waardoor daalde de dekkingsgraad in 2018?

- De rente is belangrijk. Het pensioenfonds rekent daarmee uit of alle pensioenen betaald kunnen worden. Onze pensioenverplichtingen stijgen als de rente daalt en dalen als de rente stijgt. Als de rente daalt, moeten wij dus meer geld hebben om alle pensioenen, nu en later, te betalen. De gemiddelde rente daalde in 2018 van 1,6 procent naar 1,5 procent. Hierdoor is het bedrag dat we moesten reserveren voor pensioenen veel hoger geworden. Dit zorgde voor een daling van de dekkingsgraad van 5,2 procent.
- De waarde van onze beleggingen daalde met 1,3 procent. Maar de rente veranderde ook. En het fonds heeft maatregelen getroffen om zich tegen een rentedaling te beschermen. Als we deze bescherming meerekenen, is de waarde van onze beleggingen in 2018 gestegen met 0,7 procent. Dit zorgde voor een stijging van de dekkingsgraad van 0,9 procent.
- Door de lage rente zijn de kosten van pensioeninkoop hoger dan waarmee vooraf rekening is gehouden bij de bepaling van de premie voor de pensioeninkoop. Hierdoor daalde de dekkingsgraad met 0,5 procent.
- Er zijn in 2018 nieuwe overlevingstafels gepubliceerd. De toename van de levensverwachting was kleiner dan verwacht. Door aanpassing van de sterftetafel daalde de voorziening en steeg de dekkingsgraad met 1,7 procent.
- Door overige oorzaken en het resultaat op uitkeringen daalde de dekkingsgraad met 0,1 procent.

Geen indexatie

Als het bestuur de pensioenen verhoogt dan groeit het mee met de inflatie. Zodat u met uw pensioen evenveel kunt blijven kopen. Dit heet indexatie. BPF Schoonmaak verhoogt de pensioenen alleen als het pensioenfonds genoeg geld heeft. Ieder jaar bekijkt het bestuur of dat kan. Hier heeft het bestuur regels voor afgesproken.

Eind juni 2018 was de beleidsdekkingsgraad te laag om te indexeren.

Haalbaarheidstoets

Het bestuur van een pensioenfonds bedenkt hoe het de financiën het best kan regelen. Dat noemen we de 'financiële opzet'. Ook moet het bestuur inschatten of het fonds verwacht de pensioenuitkeringen en de indexatie te kunnen betalen. Dit is het 'verwachte pensioenresultaat'. Sinds 2015 moet ieder fonds laten zien hoe het financiële beleid en het verwachte pensioenresultaat passen bij het risico dat het fonds neemt. Dit noemen we de 'haalbaarheidstoets'.

Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad van BPF Schoonmaak was op 31 december 2015 lager dan het vereiste eigen vermogen. In de wet is vastgelegd dat alle pensioenfondsen met een tekort een plan moeten maken om ervoor te zorgen dat de dekkingsgraad weer hoog genoeg wordt. Dat is het 'herstelplan'. Het fonds heeft daarom een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank. In het herstelplan geeft het fonds aan dat het gaat zorgen voor voldoende eigen vermogen. De Nederlandsche Bank heeft dit plan goedgekeurd.

BPF Schoonmaak had ook eind 2018 niet voldoende eigen vermogen. Daarom dient het fonds in het eerste kwartaal van 2019 een aangepast herstelplan in. Het fonds heeft gebruikgemaakt van een hersteltermijn van tien jaar. Dit is de maximale duur voor een herstelplan vanaf 2019. Uit het herstelplan volgt dat het fonds binnen tien jaar kan zorgen voor voldoende eigen vermogen.

Wijziging financieel crisisplan

In 2012 heeft BPF Schoonmaak een financieel crisisplan opgesteld. Wij kijken regelmatig of dit plan nog klopt. Eind 2018 hebben we het plan op een aantal punten aangepast.

Pensioenopbouw verlaagd

Het opbouwpercentage is per 1 januari 2018 verlaagd naar 1,576 procent. Dit was het gevolg van een wettelijke wijziging van het maximale mogelijke opbouwpercentage.

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is per 1 januari 2018 gelijk gebleven aan 67 jaar.

Premies in 2018

In het jaar 2018 was de premie 20,1 procent van de pensioengrondslag. Dit noemen we de 'feitelijke premie'. De pensioengrondslag is het deel van het salaris waarover u pensioen opbouwt. U als werknemer betaalt 10,3 procent premie. Het overige deel betaalt uw werkgever.

De werkgever betaalde in 2018 ook 1,3 procent premie voor een regeling voor werknemers die geboren zijn vóór 1956. Dit is de 'overgangsregeling'. Hun pensioenen werden door wettelijke maatregelen in 2006 lager. De overgangsregeling vult op de pensioendatum hun pensioen aan. De huidige 1,3 procent is naar verwachting voldoende om deze overgangsregeling te betalen. Deze premie presenteren we niet als premiebijdrage voor risico pensioenfondsen.

Kostendeekkende premie

De kosten van pensioen kunnen op verschillende manieren worden berekend:

- Eén manier is om de kosten te berekenen met de rentetermijnstructuur (RTS). Dit noemen we de 'zuivere kostendeekkende premie'.
- Een andere manier is om uit te gaan van het 'verwacht reëel rendement' om schommelingen bij de vaststelling van de premie te voorkomen. Bij de bepaling van dit rendement wordt rekening gehouden met een hoger verwacht rendement dan de RTS. Dit rendement wordt verlaagd met de verwachte waardevermindering doordat producten duurder worden (inflatie). Het verwacht reëel rendement voor het pensioen 2018 is gemiddeld 2,39 procent. De berekende premie noemen we de 'gedempte kostendeekkende premie'.

De premies staan in tabel 2.

Tabel 2 Berekende premies

Bedragen in duizenden euro's

	2018	2017
Zuivere kostendeekkende premie	284.260	279.825
Feitelijke premie	215.351	200.673
Gedempte kostendeekkende premie	204.495	189.903

De feitelijke premie is 10.856 hoger dan de gedempte kostendeekkende premie. Deze 10.856 wordt toegevoegd aan het premiedepot.

Hoe de feitelijke premie is samengesteld laten we zien in tabel 3.

Tabel 3 Samenstelling feitelijke premie

Bedragen in duizenden euro's

	2018	2017
Werknemersgedeelte	110.354	104.829
Werkgeversgedeelte	104.997	95.844
	215.351	200.673

De tabellen hieronder laten zien hoe de zuivere kostendeekkende premie en de gedempte kostendeekkende premie zijn samengesteld:

Tabel 4 Samenstelling zuivere kostendeekkende premie

Bedragen in duizenden euro's

	2018	2017
Kosten pensioenopbouw	227.864	224.955
Pensioenuitvoeringskosten	15.933	16.222
Mutatie dekking voor excassokosten in Technische voorzieningen	-1.236	-1.169
Solvabiliteitsopslag	41.699	39.817
	284.260	279.825

Voor inkoop van pensioen is een premie benodigd. Deze premie is gelijk aan de gedempte kostendeekkende premie. Door de deelnemers wordt een feitelijke premie betaald. Het verschil tussen de feitelijke premie en de gedempte kostendeekkende premie is aan het premiedepot toegevoegd.

Tabel 5 Samenstelling gedempte kostendeekkende premie

Bedragen in duizenden euro's

	2018	2017
Kosten pensioenopbouw	189.798	174.850
Pensioenuitvoeringskosten	15.933	16.222
Mutatie dekking voor excassokosten in Technische voorzieningen	-1.236	-1.169
	204.495	189.903

Beleggingen

BPF Schoonmaak belegt het pensioengeld. In ons 'beleggingsbeleid' staat hoe wij omgaan met beleggingen. Het is belangrijk dat onze beleggingen een goed rendement opleveren. Maar het is ook belangrijk dat we niet te veel risico nemen.

Beleggingen nu

In tabel 6 staat onze beleggingsportefeuille. Daar zitten alle beleggingen van het fonds in. Wij beleggen in aandelen, in beleggingen waar we een vaste rente voor krijgen, in vastgoed en liquide middelen. Met liquide middelen bedoelen we het geld en de waarde van beleggingen die we heel snel te gelde kunnen maken als dat nodig is.

De aandelen zijn gespreid over verschillende landen. Zo spreiden we het risico. Wij beleggen in westerse landen, in Aziatische landen en in landen met een opkomende economie. Ook beleggen we in Europese staatsobligaties, hypotheek, obligaties van opkomende landen en obligaties met een hoger risico. We beleggen ook in vastgoed, via fondsen. We beleggen niet meer in ingewikkelde zaken als infrastructuur en private equity. We verkopen de laatste beleggingen in deze twee onderdelen als we er een goede prijs voor kunnen krijgen. Staatsobligaties uit Europa gebruiken we alleen voor het afdekken van de rente en niet om risico te nemen. Beleggen in aandelen doen we verantwoord. Op een manier die wij belangrijk vinden voor mens en milieu. En, we beleggen 'passief'. We proberen niet om op een "slimme" manier nog meer resultaat te behalen. Ook dit is aanzienlijk goedkoper.

Ontwikkeling van de beleggingen

In tabel 6 ziet u de waarde van de beleggingen aan het einde van 2018. Deze waarde is inclusief opgelopen rente. Ook ziet u hoe we het vermogen hebben verdeeld over de verschillende soorten beleggingen. Deze verdeling is anders dan de verdeling die in onze jaarrekening staat (pagina 58). Daar staan bijvoorbeeld de liquide middelen niet bij de beleggingen. Met liquide middelen bedoelen we het geld en de waarde van beleggingen die we heel snel te gelde kunnen maken als dat nodig is.

Tabel 6 De beleggingsportefeuille van het fonds

Bedragen in duizenden euro's

	2018			2017	
Matching	Bedrag	Percentage	Normportefeuille	Bedrag	Percentage
Staatsobligaties en renteswaps	2.060.639	41,05%	39,50%	1.925.431	39,87%
Return					
Aandelen	1.261.592	25,13%	26,00%	1.261.018	26,11%
Vastrentende waarden	1.246.386	24,83%	25,00%	1.228.299	25,43%
Alternatieve beleggingen	25.120	0,50%	0,00%	34.065	0,71%
Vastgoed	401.219	7,99%	9,00%	346.775	7,18%
Liquide middelen	24.828	0,50%	0,50%	33.821	0,70%
Totaal	5.019.784	100,00%	100,00%	4.829.409	100,00%
Valuta-afdekking	1.795			8.305	
Totaal inclusief valuta-afdekking	5.021.579			4.837.714	

Toelichting op de resultaten van de beleggingen

Beleggingsresultaten over 2018

Het rendement van het pensioenfonds over 2018 was 0,7 procent. In tabel 7 ziet u hoe het in 2018 ging met onze beleggingen. Wij vergelijken ons resultaat met het resultaat van de markt. Dat noemen we een 'benchmark'. De rendementen van de benchmark ziet u ook in de tabel. Van deze rendementen hebben we de kosten voor het vermogensbeheer nog niet geheel afgetrokken.

Tabel 7 Beleggingsresultaten van het fonds over 2018

	Rendement van het fonds	Rendement van de benchmark
Matching		
Staatsobligaties en renteswaps	6,1%	6,1%
Return		
Aandelen	-4,9%	-5,2%
Vastrentende waarden	-1,6%	-1,9%
Alternatieve beleggingen	6,5%	1,0%
Vastgoed	12,5%	14,0%
Liquide middelen	-0,5%	-0,4%
Totaal return	-1,3%	-1,6%
Bijdrage valuta-afdekking	-1,0%	
Totaal inclusief valuta-afdekking	0,7%	0,5%

Wij maken onderscheid tussen twee portefeuilles. Er is een portefeuille die bedoeld is om onze financiële positie te beschermen tegen rentebewegingen en een portefeuille die bedoeld is voor het rendement. De eerste portefeuille noemen we de matching portefeuille. De tweede portefeuille noemen we de return portefeuille.

Resultaat op de matching portefeuille

Om de pensioenen te kunnen betalen, moeten we een bepaald geldbedrag hebben. Dit zijn de pensioenverplichtingen. Als de rente lager wordt, worden de pensioenverplichtingen hoger. We moeten dan meer geld hebben.

We proberen de beleggingen evenveel te laten veranderen als de pensioenverplichtingen. Zo lopen we minder risico. Het fonds dekt het renterisico voor een deel af. We hebben besloten om van het renterisico 40 procent af te dekken. In 2018 daalde de marktrente van 1,5 procent naar 1,4 procent.

Omdat de rente in 2018 is gedaald, is het rendement op deze portefeuille positief. Dat willen we ook, want door deze daling van de rente is het bedrag dat we moeten hebben om pensioenen te kunnen uitkeren ook

toegenomen. De matching portefeuille heeft een rendement gehaald van 6,13 procent.

Resultaat op de return portefeuille

Voor de return portefeuille was 2018 minder goed. Het resultaat is -1,64 procent. 2018 was een slecht jaar voor aandelen. Het ging nog goed tot en met de maand september. In de laatste maanden van het jaar waren er problemen tussen China en de Verenigde Staten. Mensen durfden niet meer te kiezen voor beleggingen met een hoger risico. Daardoor werden de aandelen veel minder waard, omdat beleggers bang waren dat het nog slechter zou gaan in de wereld.

Bijna alle aandelen deden het slecht het afgelopen jaar. De aandelen behaalden een rendement van -4,9 procent in 2018. Het benchmarkresultaat kwam uit op -5,2 procent. Daarmee deden we het beter dan de benchmark.

Resultaat op beleggingen met vaste rente

Wij beleggen het geld niet alleen in aandelen, maar bijvoorbeeld ook in vastrentende waarden. Op het geld dat wij uitlenen aan bedrijven en aan overheden ontvangen wij een vast bedrag aan rente. Deze beleggingen worden minder waard als de rente stijgt en meer als de rente daalt. Voor deze beleggingen is de rente in 2018 gestegen. Het resultaat is -1,62 procent.

Resultaat op alternatieve beleggingen

Wij hebben twee soorten alternatieve beleggingen: private equity en infrastructuur. De alternatieve beleggingen behaalden in totaal een rendement van 6,5 procent. Dit was beter dan het resultaat van de benchmark, dat was 1,0 procent.

Private equity

Private equity zijn investeringen in ondernemingen buiten de aandelenbeurzen om. BPF Schoonmaak kiest ervoor om niet meer te investeren in private equity. De bestaande portefeuilles worden afgebouwd. De beleggingen die we nu nog over hebben, houden we totdat ze aflopen. We verkopen ze eerder als we er een goede prijs voor kunnen krijgen.

De private equity beleggingen hebben in 2018 niet allemaal even goed gepresteerd. Dat merken we nu in de rendementen. Onze beleggingen in private equity behaalden in 2018 een negatief rendement van 3,9 procent. De benchmark was 4,1 procent negatief.

Infrastructuur

Beleggingen in 'infrastructuur' zijn beleggingen in wegen, bruggen, havens, spoorwegen en vliegvelden. BPF Schoonmaak onderzoekt of infrastructuur weer een interessante categorie kan worden. Op dit moment houden we de omvang echter beperkt. Het gaat veel beter met de economie. Daardoor zijn de prijzen voor deze beleggingen sterk gestegen. Wij hadden in 2018 een rendement van 10,8 procent. Dat is ruim boven de benchmark 2,6 van procent.

Resultaat op vastgoed

Bij 'vastgoed' moet u denken aan woningen, winkelpanden en kantoorgebouwen. Het ging in 2018 goed met het vastgoed in Nederland. De vastgoedbeleggingen van het pensioenfonds bestaan uit beleggingen in directe vastgoedfondsen.

Ons rendement was in 2018 12,5 procent. De benchmark was licht hoger met 14,0 procent.

Valutarisico

Het pensioenfonds belegt in gebieden met verschillende munteenheden. Schommelende wisselkoersen kunnen geld kosten. Zo schommelden in 2018 de Amerikaanse dollar, het Britse pond, de Japanse yen en de Zwitserse frank. Dat risico noemen we valutarisico en dekken wij af voor 75 procent.

Het afdekken van valuta was in 2018 niet zo nuttig. In 2018 heeft dit 1 procent van het rendement gekost.

Z-score

Schoonmaak- en glazenwassersbedrijven zijn verplicht aangesloten bij BPF Schoonmaak. Maar zij kunnen vrijstelling krijgen als onze beleggingen niet genoeg opleveren. Ieder jaar meten wij het resultaat. Dat heet de 'Z-score'. Met de Z-scores over een paar jaar achter elkaar bepalen we of het rendement goed genoeg is geweest. Dit behaalde rendement van BPF Schoonmaak wordt vergeleken met een benchmark rendement. Dit heet de 'performancetoets'. De performancetoets kan als gehaald worden beschouwd indien deze hoger is dan -1,28.

- De Z-score over 2018 was 0,13
- De performancetoets over 2014 tot en met 2018 was 0,60

De beleggingen leveren genoeg op. Dat betekent dat bedrijven geen vrijstelling kunnen krijgen.

Verantwoord beleggen

BPF Schoonmaak voelt maatschappelijke verantwoordelijkheid. Wij vinden bijvoorbeeld het milieu, het klimaat en mensenrechten belangrijk. En een goede behandeling van werknemers. Wij beleggen daarom zo veel mogelijk in bedrijven die maatschappelijk verantwoord werken.

Verantwoord beleggen doen we op de volgende manieren

Wij vinden het heel belangrijk dat bedrijven waarin wij beleggen goed met hun werknemers omgaan. En dat zij zich houden aan de mensenrechten. Alle werknemers hebben er recht op dat ze goed worden behandeld, zoals dat ook geldt voor u. In 2017 zijn wij met ons nieuwe maatschappelijk verantwoorde beleggingsbeleid begonnen. Dit hebben we in 2018 verder opgepakt en hebben we het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) convenant mede ondertekend. Dit convenant betekent dat we samen met de overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties aan de slag gaan om misstanden te voorkomen.

We beleggen niet in bedrijven die kernwapens, chemische wapens, biologische wapens, antipersoonsmijnen of clusterbommen maken. En ook niet in bedrijven die arbeidsnormen overtreden, mensenrechten schenden, het milieu verpesten of corrupt zijn. We beleggen niet in leningen van landen die volgens de Verenigde Naties iets verkeerd doen: Iran, Ivoorkust, Liberia, Noord-Korea en Soedan. Ook beleggen wij niet in obligaties uit Myanmar (Birma). Dit noemen we ons 'uitsluitingsbeleid'. Voordat we beleggingen echt uitsluiten doen we wel ons best om bedrijven op betere gedachten te brengen. Wij laten onze stem dan horen bij bedrijven die onze normen overtreden. En gaan met ze praten als we het niet eens zijn met wat ze doen. Als ze dan hun beleid niet aanpassen na 2 jaar praten gaan we deze bedrijven alsnog uitsluiten.

Kosten van vermogensbeheer

Het beleggen van de premie van werknemers en werkgevers is belangrijk. Daar besteden we veel tijd en aandacht aan en daarvoor werken we samen met veel partijen. Dit kost veel geld. In 2018 waren de kosten van het beleggen ruim 13,5 miljoen euro. Een deel van deze kosten zien we in onze staat van baten en lasten op pagina 80 van dit jaarverslag. In 2018 was dit een bedrag van 4,2 miljoen euro. Maar we maken ook kosten doordat we beleggen in beleggingsfondsen en omdat we onze portefeuille van tijd tot tijd aanpassen. Deze kosten zien we niet terug in onze boeken maar ze verlagen wel de beleggingsopbrengst.

De totale kosten van ruim 13,5 miljoen euro of 0,27 procent van het totaal vermogen vinden we veel. Daarom doen we ons best om deze kosten zo laag mogelijk te houden. In 2017 hebben we de portefeuille aandelen aangepast, in 2018 een deel van de portefeuille obligaties en ook in 2019 zullen we een deel van de portefeuille aanpassen. Dat doen we om de kosten te verlagen maar ook omdat we denken dat de nieuwe manier van beleggen ons op lange termijn een beter resultaat biedt.

Vroeger probeerden we het jaar op jaar beter te doen dan onze benchmark. De benchmark is het rendement

van de markt waarin we willen beleggen. Het proberen om het 'beter' te doen dan de markt noemen we actief beheer. Nu proberen we juist te beleggen op een simpele manier. Ons doel is dat we ieder jaar het rendement van de benchmark behalen. Dit noemen we 'passief beheer'. De kosten die we maken passen bij onze keuzes. We vinden onze kosten wel hoog maar als we dat vergelijken met andere pensioenfondsen dan is 0,27 procent lager dan gemiddeld. Dat komt door onze keuze om veel passief te beleggen en dat komt ook doordat we proberen de portefeuille zo weinig mogelijk aan te passen. Aanpassen leidt tot kosten. Dat noemen we transactiekosten. De transactiekosten zijn niet altijd duidelijk te zien. Daarom hebben de pensioenfondsen met elkaar afgesproken om in dat geval de kosten te schatten.

In de tabel 8 ziet u onze kosten.

Tabel 8 Kosten vermogensbeheer 2018

Bedragen in duizenden euro's

	Gemiddeld belegd vermogen	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten	Totaal	Kosten 2018 (percentage)	Kosten 2017 (percentage)
Vastrentende waarden	3.179.659	4.256	-	3.140	7.396	0,23%	0,20%
Aandelen	1.342.744	403	-	182	585	0,04%	0,06%
Vastgoed	336.991	1.988	-	181	2.169	0,64%	0,96%
Alternatieve beleggingen	8.280	582	154	1	737	8,89%	1,58%
Overige beleggingen *	131.886	149	-	32	181	0,14%	0,37%
Derivaten	-	645	-	49	694	0,01%	0,03%
Kosten fiduciar beheer		1.279	-	-	1.279	0,03%	0,03%
Kosten bewaarloon		597	-	-	597	0,01%	0,01%
Overige kosten **		-132	-	-	-132	0,00%	0,00%
Totaal	4.999.560	9.767	154	3.585	13.506	0,27%	0,29%

*Liquide middelen

** kosten roodstand (met negatieve rente dus een opbrengst)

Door de andere keuzes die we maken bij het beleggen lopen de kosten terug. In 2018 waren de kosten 0,27 procent van het totaal vermogen. In 2017 was dit 0,29 procent en in 2016 was dit nog 0,32 procent. Tussen 2016 en nu zijn de kosten dus lager geworden. Per jaar is dit ongeveer 2,5 miljoen euro. Dit bedrag betalen we niet meer aan de partijen die ons helpen maar kunnen we gebruiken voor het betalen van pensioenen.

Het totale bedrag aan kosten is in 2018 hoger dan in 2017. Dit komt omdat het te beleggen bedrag is gegroeid. In de eerste plaats omdat werknemers en werkgevers iedere maand premie aan ons betalen voor het pensioen. In 2018 is het te beleggen bedrag door de ontvangen premie gegroeid met 204,5 miljoen euro. In de tweede plaats door het rendement dat we hebben behaald op de beleggingen. In 2018 is het belegde bedrag hierdoor gegroeid met 195,5 miljoen euro. De beheerkosten, dat zijn de kosten die wij moeten betalen voor werk van de partijen waar we mee samen werken, worden hierdoor hoger.

In 2018 zijn de transactie kosten lager geworden. Maar we hadden verwacht dat deze kosten al in 2018

verder zouden dalen. Dat is niet gebeurd omdat we in 2018 een deel van de portefeuille anders hebben ingericht. Dit was een deel van de portefeuille obligaties, geldleningen, die we verstrekken aan overheden in de opkomende economieën. Het kost veel geld om in deze obligaties te handelen. In 2019 zullen we een ander deel van deze portefeuille aanpassen. Dat zal in 2019 leiden tot een eenmalige stijging van de transactiekosten. De omzettingen in 2018 en in 2019 zullen wel leiden tot lagere beheerkosten.

In 2018 zien we drie bijzondere kosten die we willen uitleggen:

1. Performance gerelateerde kosten

Wij betalen niet graag extra geld aan partijen omdat ze het beter doen dan de markt. Dit noemen we 'performance gerelateerde kosten'. In het verleden hebben we dit wel gedaan. Op onze alternatieve beleggingen is er een partij die in 2018 voldoende voor ons heeft verdiend om een extra vergoeding te krijgen. Daarom hebben we toch een bedrag van 153.646 betaald.

2. Kosten 'roodstaan'

Wij hebben een bedrag ontvangen van 131.427. Dit bedrag zien wij als kosten maar dat zijn ze op dit moment eigenlijk niet. Het is de rente die wij hebben ontvangen op geld wat we tijdelijk hebben geleend van de bank. Soms lenen we geld voor één of twee dagen om aanpassingen in de portefeuille mogelijk te maken. Omdat de rente negatief is hoeven we hiervoor niet te betalen maar krijgen we geld.

3. Kosten bewaarloon

Wij betalen onze bank om onze beleggingen te bewaren. Daarmee bedoelen we dat de bank zorgt dat onze beleggingen op onze naam staan. En wanneer wij een belegging kopen of verkopen, dan zorgt de bank er voor dat deze belegging aan de verkoper of koper wordt geleverd. De bank let er daarbij op dat dit alleen gebeurt wanneer de verkoper ook echt heeft betaald. Dit noemen we 'bewaarloon'. Wij hadden verwacht dat deze post zou dalen. Dat is ook zo voor onze eigen bank. Maar een aantal beleggingsfondsen waarin wij beleggen heeft ons dit jaar verteld welke kosten zij betalen aan hun bank. Deze kosten hebben we toegevoegd aan het kostenoverzicht waardoor het bewaarloon hoger is dan vorig jaar.

Risicobeheer

Ambitie, doelstellingen en risicobereidheid

Wij voeren de pensioenregeling van sociale partners uit, waarin een vaste premie (tot en met 2019) is afgesproken. Vanuit die vaste premie streven wij naar een stabiele opbouw van pensioenaanspraken. BPF Schoonmaak wil dat het pensioen van alle deelnemers meestijgt met de prijzen. Maar we vinden het ook erg belangrijk dat de pensioenen niet verlaagd hoeven te worden.

Om deze ambitie te realiseren moeten wij beleggen. De beleggingen worden gespreid om risico's te verminderen. Maar de kans dat we de pensioenen op enig moment moeten verlagen is niet uit te sluiten. We verlagen de pensioenen alleen wanneer het niet anders kan. We vinden het belangrijk dat een eventuele verlaging qua omvang beperkt blijft.

Korte termijn risicohouding

De risicohouding van het pensioenfonds komt tot uitdrukking in de samenstelling van de beleggingsportefeuille. Het korte termijn risico komt tot uitdrukking in het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Dat geeft aan hoe groot onze buffer moet zijn om tegenvallers op korte termijn te kunnen opvangen. Aan het eind van 2018 is het VEV vastgesteld op 17,3 procent.

Lange termijn risicohouding

Elk jaar kijken we ook ver vooruit, wel 60 jaar. Dat doen we met de haalbaarheidstoets. Dan gaan we na hoe de financiële situatie van het pensioenfonds er uit ziet bij verschillende economische toekomstscenario's. De belangrijkste uitkomst in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Dat zegt veel over het koopkrachtbehoud. Een pensioenresultaat van 100 procent betekent dat het pensioenfonds de pensioenen kan laten meestijgen met de prijzen. Wij hebben er voor gekozen dat het verwachte pensioenresultaat minstens 62 procent moet zijn. Dit betekent dat we accepteren dat we de pensioenen lang niet altijd (volledig) kunnen laten meestijgen met de prijzen. En dat het ook nodig kan zijn dat we de pensioenen moeten verlagen.

Integraal risicobeheer, inschatten van risico's en beheersmaatregelen

Kennis van de risico's en de maatregelen die we hebben genomen om die risico's te beheersen helpen ons bij het bereiken van onze doelstellingen. Daarvoor hebben wij binnen het fonds het integrale risicomanagement (IRM) ingericht.

Het uitvoerend bestuur en de bestuurscommissies (Pensioenbeheer, Communicatie en Vermogensbeheer) letten doorlopend op onze risico's en beheersmaatregelen. Daarvan houden we een risicoregister bij, dat we hebben ingedeeld naar onze strategie onderdelen:

- Missie, visie
- Besturen
- Communiceren
- Beleggen
- Premie & Handhaving
- Uitbesteden
- ICT
- Wet en regelgeving

Van elk risicoscenario dat we hebben bedacht, hebben we geschat hoe groot de kans is dat het zich voordoet en wat de gevolgen kunnen zijn als het zich voordoet. We hebben ook gekeken of we het risico wel goed genoeg onder controle hebben. En wanneer dat niet zo was, hebben we extra maatregelen genomen. En als het nodig is, passen we bestaande maatregelen aan of bedenken we nieuwe maatregelen.

Vanuit het risicoregister en gelet op de actualiteit benoemen we elk jaar onze 'speerpuntrisico's'. Dit zijn de belangrijkste risico's voor het fonds, waar ons uitvoerend bestuur en de commissies nadrukkelijk mee aan de slag gaan.

Onze commissie Integraal Risico Management coördineert de risicobeheeractiviteiten en beheert het risicoregister. De commissie heeft daarin een toetsende rol en zorgt ervoor dat we op een goede manier omgaan met de risico's. Hoe we dat doen beschrijven we in het beleidsplan IRM.

Wat waren onze belangrijkste risico's in 2018?

Balans: Renterisico

De rente is al lange tijd laag. Mede hierdoor heeft het pensioenfonds te maken met lage dekkingsgraden. Wanneer de dekkingsgraad te laag wordt, dan moeten wij de pensioenen verlagen. Ook in 2018 hebben wij voor het pensioenfonds een herstelplan opgesteld. Daaruit volgde dat we de pensioenen niet hoefden te verlagen. Maar dat scheelde niet veel.

De dekkingsgraad van het fonds daalde in 2018 van 99,9 procent naar 96,7 procent. De beleidsdekkingsgraad (dit is het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden) steeg licht van 99,1 procent naar 100,3 procent. Een kleine stijging, maar nog steeds ver beneden de vereiste dekkingsgraad van 117,3 procent.

Kans op verlagen pensioenen vanwege de Minimaal vereiste dekkingsgraad (MVDG)

De dekkingsgraad van het pensioenfonds is in 2015 tot onder de MVDG van 104,6 procent gedaald. Onze beleidsdekkingsgraad staat per 31-12-2018 op 100,3 procent. En is daarmee nog steeds lager dan de MVDG. De Pensioenwet stelt dat de dekkingsgraad aan het eind van 2020 weer op of boven de MVDG moet liggen. En wanneer dat niet het geval is, dan zullen de pensioenen moeten worden verlaagd.

Bestuur: Governance

In de Europese Unie is er een richtlijn voor pensioenfondsen. Deze richtlijn is bekend onder de naam IORP II en is in 2017 aangepast. In Nederland zijn de aanpassingen in 2018 in de pensioenwetten verwerkt. Dit heeft gevolgen voor de inrichting van ons pensioenfondsbestuur. We hebben deze veranderingen uitgebreid besproken en we hebben de nodige maatregelen genomen.

De impact van de belangrijkste risico's op de financiële positie

Voor het pensioenfonds is het marktrisico heel belangrijk: hoe gaat het verder met de rente en het rendement op zakelijke waarden (onder andere aandelen en vastgoed). Dit risico beheersen we zo goed mogelijk door de wijze waarop we het strategisch beleggingsbeleid hebben ingericht. We hebben de beleggingen verdeeld over een Matchingportefeuille en een Returnportefeuille.

Matchingportefeuille

Ons grootste risico is het 'renterisico'. Wij beleggen om nu en straks alle pensioenen te kunnen betalen. Om te berekenen hoeveel geld we nu moeten hebben om straks alle pensioenen te kunnen betalen, gebruiken we een voorgeschreven rente. Hoe lager die rente is, hoe meer geld wij nu moeten hebben om later alle pensioenen te kunnen uitbetalen. Als de rente naar beneden gaat dan daalt de dekkingsgraad. En wanneer de dekkingsgraad te laag wordt, dan moeten wij de pensioenen gaan verlagen. De rente staat nu al enige jaren heel laag, maar het kan nog lager.

Om dat risico kleiner te maken, dekken we ruim 40 procent van het renterisico af in de matchingportefeuille. Dat doen we zoveel mogelijk met veilige staatsobligaties. Maar we hebben daarvoor ook andere financiële producten (swaps) nodig.

We dekken dus een deel van het renterisico af. Maar het rente risico staat dus nog voor bijna 60 procent open, waardoor de rente toch nog veel invloed heeft op de dekkingsgraad. Wanneer de rente weer gaat

stijgen, zullen we daar ook weer van profiteren.

Returnportefeuille

De beleggingen in de returnportefeuille (bedrijfsobligaties, aandelen, vastgoed) hebben een rendementsdoel. Daarmee moet de dekkingsgraad van het fonds eerst weer herstellen, om daarna de pensioenen weer te kunnen laten meestijgen met de prijzen. Deze beleggingen zullen naar verwachting rendement opleveren. Maar het risico bestaat natuurlijk ook dat het een tijdje slecht kan gaan met deze beleggingen.

Gevoeligheidsanalyse

In de volgende tabel laten we zien wat de invloed is van veranderingen in de rente en de returnportefeuille op de dekkingsgraad. De beginsituatie (96,7 procent) is de dekkingsgraad per 31 december 2018.

- Rood: de pensioenen moeten eind 2020 waarschijnlijk worden verlaagd
- Oranje: de pensioenen kunnen niet worden verhoogd
- Lichtgroen: de pensioenen kunnen gedeeltelijk worden verhoogd
- Donkergroen: de pensioenen kunnen volledig meestijgen met de prijzen

		Zakelijke waardenverandering						
		-50%	-30%	-10%	0%	10%	30%	50%
Renteverandering	1,5%	94	101	109	113	117	124	132
	1,0%	89	96	104	107	111	118	125
	0,5%	86	92	98	102	105	111	118
	0,0%	81	88	94	96,7	99	105	111
	-0,5%	78	84	89	92	94	100	105
	-1,0%	75	80	85	87	89	94	99
	-1,5%	72	76	81	83	85	89	94

De tabel laat zien dat het fonds de pensioenen op dit moment niet kan verhogen. De dekkingsgraad moet daarvoor eerst herstellen tot de Vereiste Dekkingsgraad van 117,3 procent. En aan de andere kant laat het zien dat de kans groot is dat we de pensioenen eind 2020 zullen moeten verlagen. Met een dekkingsgraad van 96,7% aan het eind van 2018, komen we eind 2020 waarschijnlijk niet boven de MVDG uit. Als dit eind 2020 het geval is, dan zullen de pensioenen moeten worden verlaagd.

Speerpuntrisico's 2018

We hebben in het jaarverslag van vorig jaar de speerpuntrisico's 2018 benoemd. In deze paragraaf bespreken we onze bevindingen.

Integriteitsrisico: Belangenverstrengeling

Eind 2015 is uitgebreid gekeken met welke integriteitsrisico's wij te maken hebben. In 2018 hebben wij deze risicoanalyses nog eens bekeken, en hebben wij vastgesteld dat de beheersmaatregelen nog steeds goed werken. De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- het integriteitsbeleid zoals dat is opgenomen in de gedragscode, de klokkenluidersregeling en de incidentenregeling;

- aandacht voor mogelijke belangenverstrengeling in het bestuur. Dit staat in iedere bestuursvergadering op de agenda, en wordt besproken in de bestuurlijke evaluatie;
- binnen het bestuur wordt intern toezicht gehouden op het functioneren van de commissies en het bestuur.

Communicatie: Bereiken werkgevers

Werkgevers zijn heel erg belangrijk voor het draagvlak van het pensioenfonds. Voor werkgevers is een belangrijke rol weggelegd in de communicatie van het fonds met werknemers. Het is moeilijk de werkgevers bij het fonds te betrekken. In 2018 zijn wij met enkele werkgevers op Luchthaven Schiphol gestart met een proef. Eerst zijn op de werkplek korte voorlichtingsbijeenkomsten voor werknemers gehouden. Daarna zijn met werknemers die bijna met pensioen gaan, persoonlijke gesprekken gevoerd. Met de ervaringen uit deze proef gaan we verbeteringen in de begeleiding van deelnemers naar pensionering doorvoeren.

Communicatie: Digitalisering deelnemerscommunicatie

We hebben besloten om zoveel mogelijk digitaal met de deelnemers te communiceren. De overgang naar digitale communicatie gaat gepaard met risico's. Worden de passende middelen ingezet? Niet iedereen kan of wil 'digitaal'. Maar ook moeten we ons houden aan de regels over de pensioencommunicatie en bescherming van persoonsgegevens.

In 2018 hebben we een mooie groei gezien in het aantal deelnemers waarmee we digitaal kunnen communiceren. We kunnen nu met bijna 70.000 deelnemers digitaal communiceren. Maar een volledige digitalisering duurt wel langer dan verwacht.

De commissie Communicatie volgt de ontwikkeling van de digitalisering, en let er op dat de communicatie toegankelijk is (taalniveau, aan-/afmelden, navigeren). De commissie baseert zich daarbij op onderzoeken naar het gedrag van bezoekers op de website en Facebook, en op de respons op mailingen en reacties van deelnemers

Balans: Asset Liability Management (ALM) studie & discussie ondergrens dekkingsgraad

In 2018 hebben wij een ALM-studie uitgevoerd. Daarin kijken we 15 jaar vooruit, om na te gaan hoe we het pensioengeld het best kunnen beleggen. Uitgaande van de pensioenregeling en de premie, kijken we hoe het verder zou kunnen gaan met de rente, de inflatie en de economie. Wanneer we nadenken over de beste manier om te beleggen vinden we het erg belangrijk dat het pensioenfonds de pensioenen niet hoeft te verlagen. Daarnaast willen we ook dat de pensioenen meegroeien met de prijzen.

De kans dat wij eind 2020 de pensioenen moeten verlagen is erg hoog. In de ALM-studie hebben we uitgebreid gekeken of we die kans zouden kunnen verkleinen door de beleggingen te veranderen. De conclusie was dat dit geen oplossing biedt. Aanpassingen kunnen wel leiden tot een licht lagere kans op verlaging van de pensioenen, maar dat gaat dan ten koste van het herstellvermogen op de langere termijn. Wij hebben daarom besloten het beleggingsbeleid op dit moment niet aan te passen.

Uitbesteding Pensioenbeheer: Data-kwaliteit

Data-kwaliteit vergt permanente aandacht van het bestuur. Wanneer de gegevens waarover wij beschikken niet goed zijn, niet bij de tijd zijn of niet volledig zijn dan heeft dat gevolgen voor (operationele) kosten, maar het heeft ook reputatierisico's. De kwaliteit van de gegevens wordt ook steeds belangrijker omdat we steeds verder digitaliseren en deelnemers hun pensioenzaken direct kunnen afhandelen via het internet. En we moeten natuurlijk blijven voldoen aan wettelijke vereisten (privacyregels, datalekken).

In 2018 zijn wij hierover met onze uitvoerders in gesprek gegaan, en hebben wij afgesproken dat het fonds regelmatig wordt geïnformeerd over de ontwikkelingen in het databeleid en – kwaliteit.

Uitbesteding: Personeel

Om de pensioenregeling goed uit te voeren en het pensioengeld goed te beleggen hebben we mensen met veel kennis nodig. Onze uitvoerders moeten daar voor zorgen. En wanneer deze mensen uitvallen, dan moeten zij erop voorbereid zijn dat deze mensen snel kunnen worden vervangen. Ons uitvoerend bestuur en de commissies Pensioenbeheer en Vermogensbeheer hebben doorlopend aandacht voor de personeelskwaliteit en -continuïteit bij de uitvoerders. Wij weten steeds wie voor het fonds het meest belangrijk zijn, en bespreken minimaal jaarlijks welke ontwikkelingen er zijn geweest en worden verwacht.

ICT (Pensioenbeheer en Vermogensbeheer)

Het pensioenfonds maakt heel veel gebruik van informatie en communicatietechnologie. En we doen dat steeds meer, omdat werkgevers en deelnemers ook steeds beter via het internet te bereiken zijn. We willen hiermee ook de kosten van het uitvoeren van de pensioenregeling verder verlagen.

Ook bij het beleggen kunnen we niet zonder ICT, en gaan de ontwikkelingen heel snel. Wij willen de ontwikkelingen in de ICT goed volgen, en we willen weten op welke manier onze uitvoerders de ICT-risico's beheersen.

Wij hebben opgeschreven hoe we ICT willen gebruiken voor het pensioenfonds. Om na te gaan of onze uitvoerders er ook zo mee omgaan, hebben we de uitvoerders gevraagd een uitgebreide ICT-vragenlijst in te vullen. Ons uitvoerend bestuur heeft de vragenlijsten met de uitvoerders besproken en op onderdelen uitleg gevraagd. Op deze manier willen we op de hoogte zijn en blijven van de ICT-ontwikkelingen en risico's.

Wet- en regelgeving: Privacy-wetgeving (AVG EU)

In 2018 zijn er nieuwe regels ingevoerd voor de manier waarop wij met gegevens van onze deelnemers omgaan. Deze wet heet Algemene Verordening Gegevensbescherming EU (AVG EU). Onze uitvoerders hebben alle maatregelen genomen die nodig zijn, en de invoering daarvan is succesvol afgerond.

Beleidsthema's en speerpuntrisico's 2019

Wij hebben, gelet op de actuele ontwikkelingen, een aantal onderwerpen op onze bestuursagenda gezet, waar we speciaal aandacht aan willen geven. Dat is in de eerste plaats de gevolgen van de financiële positie van het fonds. We willen ons en onze deelnemers goed voorbereiden op een verlaging van de pensioenen. We hopen dat het niet nodig zal zijn, maar de kans op een verlaging is zodanig dat we ons er wel op moeten voorbereiden.

Het tweede onderwerp gaat over het invoeren van de nieuwe Europese regels voor pensioenfonds, zoals onder andere het opzetten en uitvoeren van een 'Eigen risicobeoordeling', en het aanpassen van onze communicatie. Het derde onderwerp is maatschappelijk verantwoord beleggen. Daar doen we al veel aan, We gaan nu kijken naar de risico's voor ons pensioenfonds als het gaat om de aanpak van de klimaatverandering.

Naast deze thema's hebben we de volgende speerpuntrisico's benoemd voor 2019:

1. ICT en Data-governance en - kwaliteit (voortzetting van 2018).

Werkgevers en deelnemers in onze bedrijfstak doen hun pensioenzaken steeds meer via het internet. Dat willen wij ook graag, omdat het helpt onze kosten zo laag mogelijk te houden. We hebben als pensioenfonds dan ook te zorgen dat we op een goede manier omgaan met data & privacy. Hier wordt door onze toezichthouders en de media ook heel erg op gelet. Het belang van ICT en datakwaliteit is dus steeds groter geworden en nog groeiende. Daarom zullen we in 2019 hier ook weer extra aandacht aan geven.

2. Bestuur/Governance: samenstelling en werking van bestuur.

In 2019 zullen enkele bestuurders het fonds gaan verlaten. Daarnaast komt er een bestuurder bij door nieuwe wettelijke regels. Wij zien dit als een risico, waar we zorgvuldig mee willen omgaan.

3) IRM: Beheersmaatregelen.

De afgelopen jaren hebben wij veel risicoanalyses uitgevoerd, hebben we vastgesteld welke beheersmaatregelen er al waren, hebben we bestaande beheersmaatregelen verbeterd, en nieuwe beheersmaatregelen toegevoegd. In 2019 gaan we laten zien dat onze beheersmaatregelen ook goed werken.

Veranderingen in de regels

BPF Schoonmaak heeft allerlei regels die gelden voor het pensioen. Deze regels staan in statuten en reglementen.

Veranderingen in de regels

Pensioenregelingen

De AOW-leeftijd bedroeg in 2018 66 jaar. De pensioenleeftijd bij BPF Schoonmaak was 67 jaar. Met ingang van 1 januari 2019 blijft de pensioenleeftijd bij BPF Schoonmaak 67 jaar. Dat hebben cao-partijen besloten. In 2022 zal voor enkele deelnemers de AOW-leeftijd 67 en 3 maanden bedragen. Is dat voor u het geval? Dan kunt u de ingang van uw pensioen uitstellen tot aan uw AOW-leeftijd. Tot uiterlijk de eerste dag van de maand waarin u 67 jaar en drie maanden oud wordt. Door uitstel wordt uw pensioen hoger.

Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen is bij BPF Schoonmaak per 1 januari 2018 gedaald. Dat was in 2017 1,701 procent en dat is in 2018 1,576 procent. Dit komt door de fiscale regels. Het partnerpensioen en het wezenpensioen blijft per 1 januari 2019 hetzelfde. Een Anw-hiaatuitkering stopt als u gaat samenwonen met een samenlevingsovereenkomst of gaat trouwen. Per 1 januari 2019 stopt de Anw-hiaatuitkering ook als u samen met iemand één huishouding voert zonder een samenlevingscontract. Dit geldt niet als de persoon met wie u gaat samenwonen jonger is dan 18 jaar of uw vader, moeder of kind is.

Na ontslag bij uw werkgever mag u uw pensioen drie jaar vrijwillig blijven opbouwen. U betaalt dan zelf het werknemersdeel en het werkgeversdeel van de premie. Als het bestuur besluit een toeslag te verlenen op de pensioenen, dan wordt ook toeslag verleend op uw voorgezette pensioenopbouw. Dat was tot 2018 niet zo.

Nieuwe regels voor kleine en hele kleine pensioenen

Een klein pensioen is een ouderdomspensioen dat bij uitdiensttreding van een deelnemer lager is dan de wettelijke afkoopgrens. In 2018 bedroeg de wettelijke afkoopgrens 474,11 euro. Bij afkoop krijgt een deelnemer een klein pensioen in één uitkering ineens. In 2018 zijn de regels in de Pensioenwet over afkoop gewijzigd. Door deze wijziging mag BPF Schoonmaak een klein pensioen bij uitdiensttreding niet meer afkopen. Dat mag nog wel als de deelnemer vóór 2018 al uit dienst was getreden.

In plaats van het afkopen mag BPF Schoonmaak een klein pensioen bij uitdiensttreding overdragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de deelnemer. Dat mag ook als de deelnemer al vóór 2018 uit dienst is getreden. BPF Schoonmaak gaat oude en nieuwe kleine pensioenen overdragen. Dat heeft het bestuur besloten.

Een heel klein pensioen is een ouderdomspensioen dat bij uitdiensttreding lager is dan 2 euro. Vanaf 1 januari 2019 vervalt bij uitdiensttreding een heel klein pensioen. Dat staat in de wet. Een pensioenfonds hoeft een heel klein pensioen dan niet meer in de administratie te houden. Een pensioenfonds mag een heel klein pensioen ook laten vervallen als de deelnemer al vóór 1 januari 2019 uit dienst is getreden. BPF Schoonmaak laat ook die oude heel kleine pensioenen vervallen.

Nieuwe regels door wijziging Europese pensioenfondsenrichtlijn (IORP II)

Per 13 januari 2019 is de Europese pensioenfondsenrichtlijn aangepast. De aanpassing heeft een aantal gevolgen voor BPF Schoonmaak. Zo moet BPF Schoonmaak vanaf 2019 bijvoorbeeld een drietal sleutelfuncties instellen (risicobeheerfunctie, interne auditfunctie en actuariële functie). In 2018 heeft het bestuur onderzocht welke 3 personen een sleutelfunctie kunnen vervullen en wie hen daarbij gaat ondersteunen.

Verder zal BPF Schoonmaak in het vervolg ook na uitdiensttreding van een deelnemer een jaarlijks pensioenoverzicht (UPO) opstellen.

Nieuwe Europese privacyregels (AVG)

Op 25 mei 2018 is een nieuwe Europese regeling in werking getreden over het gebruik van persoonsgegevens (AVG). Deze nieuwe regels hebben ook invloed op BPF Schoonmaak want bij de uitvoering van de pensioenregeling gebruikt BPF Schoonmaak uw persoonsgegevens. BPF Schoonmaak gaat daar zorgvuldig mee om. Welke persoonsgegevens BPF Schoonmaak gebruikt en welke rechten u als belanghebbende heeft, staat op de website in de privacyverklaring.

Statuten en Huishoudelijk Reglement

In ons huishoudelijk reglement en onze statuten staat hoe wij bij BPF Schoonmaak willen werken. Soms passen we deze regels aan. Dat was ook het geval per 1 januari 2018. Aangepast is bijvoorbeeld dat bij stemmingen in het bestuur een besluit geldig is als 6 van de bestuurders voor zijn. Ook zijn sommige begrippen veranderd, om ze te laten aansluiten bij de Pensioenwet.

Geschillencommissie

De Geschillencommissie is met ingang van 1 januari 2018 afgeschaft. Deelnemers maakten daarvan in de praktijk bijna nooit gebruik. Door de afschaffing kan het bestuur sneller een besluit nemen over klachten. En hoeft het daarvoor minder kosten te maken. Iedereen met een klacht over zijn pensioen of een geschil met zijn pensioenfonds kan zijn probleem voortaan direct voorleggen aan de Ombudsman Pensioenen.

Pensioenbeheer

Pensioenen beheren kost geld. BPF Schoonmaak vindt het belangrijk dat de hoogte van deze kosten passen bij de missie, visie en strategie van het fonds.

BPF Schoonmaak heeft veel deelnemers. Wij willen de administratie zo goed mogelijk uitvoeren. Vermogensbeheer en pensioenbeheer worden gedaan door organisaties buiten het fonds. Cao-partijen en het bestuur willen dat de kosten hiervoor zo laag mogelijk zijn. Door kosten te besparen wordt de financiële positie van het fonds een klein beetje beter. Voorlopig kan het fonds niet indexeren en is de kans groot dat we in 2021 pensioenen moeten verlagen. Daarom vindt het bestuur dat er zo zorgvuldig mogelijk moet worden omgegaan met de premie.

Afspraken over de kosten

BPF Schoonmaak heeft het pensioenbeheer uitbesteed aan APG Rechtenbeheer. We hebben in een meerjarenplan aangegeven wat bij het pensioenbeheer nog goedkoper kan. In dit plan staan afspraken over veranderingen die APG gaat doorvoeren in 2017, 2018 en 2019. Ook staat erin wat het fonds anders moet doen voor deze veranderingen. Bij de veranderingen is het belangrijk dat de kwaliteit behouden blijft. Nieuwe digitale technologie, systemen en internet maken het mogelijk om met minder kosten de doelen te bereiken. Het fonds probeert dus bewust met kosten om te gaan en probeert die zoveel mogelijk te verlagen. Dit mag alleen nooit ten koste gaan van de kwaliteit van het pensioenbeheer.

Bij de besparing heeft het fonds de ambitie alles digitaal met deelnemers en werkgevers te willen regelen. We houden er rekening mee als deelnemers dat niet willen doen. Van deze ambitie is ongeveer 40 procent gerealiseerd. Dat komt omdat we nog niet van alle deelnemers en pensioengerechtigden de e-mailadressen of mobiele telefoonnummers hebben. En omdat we nog niet alle verzoeken digitaal kunnen verwerken. Wel verwachten we dat dit de komende jaren zal toenemen.

Gegevensaanlevering en premie-incasso

In 2016 is het nieuwe systeem voor gegevensaanlevering en premie-inning (PRINS) ingevoerd. De werkgevers zijn er in 2017 en 2018 in geslaagd om in het nieuwe systeem hun gegevens op tijd en goed aan te leveren. We zijn daarbij gestopt om de oude systemen te gebruiken voor wijzigingen met terugwerkende kracht. Steeds meer werkgevers hebben op tijd aangeleverd en betalen ook de premie op tijd.

Kosten

Over 2018 waren de kosten voor de pensioenadministratie 15,9 miljoen euro. In 2017 was dat 16,2 miljoen euro. In dit bedrag zitten ook de algemene kosten die niet speciaal horen bij pensioenbeheer. Bijvoorbeeld de kosten van het bestuur en de adviserend actuaris. Een verdeling van de algemene kosten geeft geen duidelijker inzicht in de kosten van het fonds. Daarmee zijn de uitvoeringskosten per deelnemer in vergelijking met andere fondsen wellicht wel iets hoger. En de kosten van vermogensbeheer iets lager. Op 31 december 2018 beheerde BPF Schoonmaak het pensioen van 150.722 mensen. Dat zijn actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Mensen met een vroegpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen tellen mee bij de deelnemers. De kosten per deelnemer waren 106 euro (in 2017 was dat 108 euro). De uitvoeringskosten waren ongeveer 7 procent van de premie (in 2017 was dat 8 procent). Voor 2019 willen we de kosten verder verlagen.

Wat gaan we de volgende jaren doen?

We willen in 2019 de kosten verder verlagen. Daarvoor willen we van deelnemers en gepensioneerden meer e-mailadressen en mobiele telefoonnummers ontvangen. Het doel is dat deelnemers en gepensioneerden nog meer gegevens zelf kunnen wijzigen op mijn.pensioenschoonmaak.nl. Ook willen we dat steeds meer aanvragen gemakkelijk digitaal kunnen worden ingediend. Internet of e-mail gaat bij de afhandeling steeds belangrijker worden.

Goed pensioenfondsbestuur

Code Pensioenfondsen

In de Code Pensioenfondsen (Code) staat wat een pensioenfonds moet doen om goed te functioneren. Een pensioenfonds mag afwijken van deze Code. Als het bestuur kiest om af te wijken van de Code dan moet het bestuur dit toelichten in het jaarverslag. Wat doet BPF Schoonmaak anders? Worden er nieuwe leden van het niet uitvoerend bestuur benoemd?

Bij BPF Schoonmaak is het dan niet nodig dat het verantwoordingsorgaan iemand voordraagt. Vakbonden, senioren- en werkgeversorganisaties uit de sector dragen de leden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan voor. Het bestuur draagt zelf de onafhankelijk voorzitter voor. Het bestuur meent dat het alleen zo verantwoordelijkheid kan nemen voor een goede invulling van het bestuur.

Eind 2018 is er een nieuwe Code Pensioenfondsen vastgesteld. In 2019 zal BPF Schoonmaak onderzoeken wat de wijzigingen zijn en wat de gevolgen daarvan zijn voor BPF Schoonmaak.

Diversiteit

Volgens de Code moet ieder pensioenfonds zorgen voor een goede verdeling van mensen binnen de organisatie. Niet alleen wat betreft kennis en vaardigheden. Zo moeten er bijvoorbeeld ongeveer evenveel mannen als vrouwen zijn. Van verschillende leeftijden. Er moeten ook bestuurders jonger zijn dan 40 jaar. Eind 2018 waren er 4 vrouwelijke bestuursleden naast 5 mannelijke bestuursleden. En was er geen bestuurder jonger dan 40 jaar. In 2019 zullen 2 vrouwelijke bestuursleden aftreden.

Het bestuur erkent het nut van een divers samengesteld bestuur en vindt verjonging van het pensioenfondsbestuur belangrijk. Bij vacatures in het bestuur onderzoekt het bestuur de mogelijkheden om de diversiteit te vergroten. Ook stelt het bestuur jongeren in staat om kennis te nemen van de werkzaamheden van het bestuur.

Voor de opvolging in 2019 zullen we de voordragende werkgeversorganisatie en de vakbonden vragen om daarmee rekening te houden bij de voordacht.

Missie, visie en strategie

Volgens de Code Pensioenfondsen bepaalt ieder pensioenfonds een missie, visie en strategie. De missie van BPF Schoonmaak is om te zorgen voor een goed pensioen voor alle deelnemers en gepensioneerden. Onze visie is dat het pensioen voor iedereen betaalbaar moet blijven. Ook vinden wij het belangrijk dat wij alles goed aan u kunnen uitleggen. Onze strategie hierbij is dat wij geld beleggen zonder te veel risico's te nemen. Dat wij niet te veel geld uitgeven. Dat wij ons aan de wet houden en dat wij duidelijk en eenvoudig met u communiceren.

Bijzondere gebeurtenissen

In 2018 zijn er geen bijzondere dingen gebeurd die wij volgens de Pensioenwet moeten noemen:

- De toezichthouders DNB (De Nederlandsche Bank) en AFM (Autoriteit Financiële markten) hebben geen dwangsommen en boetes opgelegd
- Er is geen toezichthouder door DNB aangewezen (zoals bedoeld in artikel 171 Pensioenwet)
- DNB en AFM hebben geen bewindvoerder aangesteld (zoals bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet)

Er heeft zich geen situatie voorgedaan waarin wij toestemming moesten vragen aan DNB en AFM (zoals bedoeld in artikel 172 van de Pensioenwet).

Intern toezicht

Het bestuur bestaat uit het uitvoerend bestuur en het niet uitvoerend bestuur. Het bestuur moet worden gecontroleerd of zij de juiste dingen doen. Bij ons pensioenfonds gebeurt dat door de niet uitvoerend bestuurders. Die controleren of het bestuur, de uitvoerend bestuurders en de voorbereidende commissies hun taken goed uitvoeren. Ook houden ze toezicht op het beleid en de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Verder kijken ze of het bestuur de belangen van de deelnemers, pensioengerechtigden en andere belanghebbenden goed bewaakt. Dit heet evenwichtige belangenafweging.

Het bestuur kijkt dan vooral naar de volgende onderwerpen:

1. vertrouwen waarmaken: het bestuur wil het fonds zo goed mogelijk besturen, het geld van de deelnemers zo goed mogelijk beleggen en de risico's zo goed mogelijk beheersen
2. verantwoordelijkheid nemen: het bestuur wil de pensioenregeling zo goed mogelijk uitvoeren
3. integer handelen en transparantie bevorderen: het bestuur wil zo eerlijk mogelijk handelen
4. kwaliteit nastreven: het bestuur wil de beste kwaliteit voor de deelnemers, dat personeel zo goed mogelijk is opgeleid
5. zorgvuldig benoemen: het fonds wil de beste bestuurders en dat die zo eerlijk mogelijk worden geselecteerd
6. gepast belonen: het fonds wil dat bestuurders en leden van commissies eerlijk worden beloond, maar wil niet teveel betalen
7. toezicht houden: het bestuur houdt goed toezicht op de kwaliteit van alle werkzaamheden

Het toezicht van het niet uitvoerend bestuur op het uitvoerend bestuur gebeurt allereerst in de agendacommissie. In deze commissie bespreken de uitvoerend bestuurders met de niet uitvoerend bestuurders wat zij hebben gedaan en wat hun plannen zijn.

Er vindt ook toezicht in de vergaderingen van het bestuur plaats. Daar worden de adviezen en besluiten van de voorbereidende commissies besproken. Per onderwerp zijn er niet uitvoerend bestuurders die hierop toezicht houden. Deze zijn geen lid van de voorbereidende commissies. Zo wordt voorkomen dat de slager zijn eigen vlees keurt. Het bestuur praat in alle openheid over alle onderwerpen die langs komen. Ieder bestuurslid kan zijn of haar mening geven. Op die manier worden alle belangen besproken en worden de beste beslissingen voor alle belanghebbenden genomen.

Bij het intern toezicht wordt het bestuur door de auditcommissie geholpen. Dit is een commissie met drie onafhankelijke deskundigen van buiten het fonds. Van de wet mag de auditcommissie het bestuur bij 3 onderwerpen helpen:

1. het beheersen van de risico's
2. het beleggingsbeleid
3. het verschaffen van financiële informatie

Ook mag de auditcommissie nog andere adviezen geven. Bijvoorbeeld over belangrijke risico's. De auditcommissie heeft veel vergaderingen van het bestuur en de commissies bezocht. Zo kan zij de onderwerpen beter begrijpen.

Onderwerpen

In 2018 zijn in het bestuur de volgende onderwerpen besproken. Deze onderwerpen zijn ook in het overleg tussen Auditcommissie en bestuur langs gekomen. De auditcommissie vindt het belangrijk dat het bestuur vertelt wat hij met de adviezen van de auditcommissie doet.

Financiële risico's

Elk fonds kent risico's die kunnen zorgen dat het fonds geld verliest. Denk aan de Brexit of ruzie tussen Amerika en China. Wat het fonds dan kan doen, is beschreven in een plan. Dat plan zegt welke maatregelen het fonds moet nemen om de negatieve effecten te beheersen. Het is belangrijk dat het niet uitvoerend bestuur kijkt of deze maatregelen werken. En of er nieuwe risico's bij komen.

Mogelijke korting

Eigenlijk is het vermogen nu te laag om de pensioenen te kunnen betalen. Het fonds vindt het belangrijk dat wordt onderzocht hoe hoog de kans op verlagen van pensioen is. En of we verlaging kunnen voorkomen door het geld anders te beleggen. Maar anders beleggen kan niet voorkomen dat de kans op kortingen groot blijft. Dat komt vooral door de lage rente.

Het is dus heel belangrijk dat het fonds voldoende geld heeft om de pensioenen te betalen. Er moet op tijd met de deelnemers worden gesproken als er minder geld is. Deelnemers moeten weten wat ze kunnen verwachten van het fonds. Daarom zal het fonds een animatie over korten maken. Die wordt op de website en Facebook pagina van het fonds geplaatst.

Premie

Daarnaast moet de premie worden verhoogd. Het bestuur heeft deze boodschap aan de vakbonden en werkgevers verteld. Die moeten hierover afspraken maken in de cao. Zij hebben afgesproken dat de premie in 2021 omhoog gaat.

Bestuur

Het is belangrijk dat het pensioenfonds goede bestuurders heeft. Dat de mensen goed met elkaar samen werken, de taken goed verdelen en dat ze eerlijk zijn. En dat er goede opvolgers zijn als iemand weg gaat. Of dat er nieuwe bestuurders bij moeten als de overheid dat vraagt. In 2019 komt er een nieuwe uitvoerend bestuurder bij die zich alleen met risico's gaat bezig houden. Een belangrijk onderwerp.

ICT

Het is belangrijk dat er met goede ICT-systemen wordt gewerkt. Als computers uitvallen, is het belangrijk dat de pensioenen nog steeds worden betaald. En dat de administratie blijft werken. Ook als de overheid de pensioenleeftijd wil veranderen, moet het fonds goed zijn voorbereid. Daarom moet het fonds voor goed personeel zorgen dat snapt hoe alles werkt. Veel ICT gebeurt op afstand, in de cloud. Uw pensioenfonds vindt het belangrijk dit goed wordt beveiligd. De software van de pensioenadministratie is naar ander bedrijf gegaan. Het fonds heeft vragen over de toekomstige ontwikkelingen van deze software. In 2019 wordt dit nader bekeken.

Privacy

De overheid heeft nieuwe wetten over privacy. In de vergaderingen heeft de auditcommissie vaak gevraagd hoe het fonds met de nieuwe wetgeving omgaat. En of het allemaal op orde is. Het bestuur heeft laten weten dat er aan alle wetgeving wordt voldaan.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Uw pensioenfonds kijkt ook of de beleggingen duurzaam zijn. Dat er geen geld naar bedrijven gaat die wapens maken of slecht met hun personeel omgaan. Of slecht zijn voor het milieu. We vinden het belangrijk dat uw geld goed en eerlijk wordt belegd.

Toekomst auditcommissie

Door nieuwe wetgeving zullen de taken van de huidige auditcommissie door een werkgroep worden gedaan. Daarom heeft De Nederlandsche Bank, de toezichthouder op de pensioenfondsen op verzoek van het bestuur ingestemd met opheffing van de auditcommissie. De auditcommissie respecteert dit besluit, maar vindt dat het bestuur daarover beter had moeten overleggen met de auditcommissie.

Op advies van de extern toezichthouder De Nederlandsche Bank moest het fonds wat duidelijker beschrijven welke taken bij het uitvoerend bestuur liggen en welke bij het niet uitvoerend bestuur.

In 2018 is daarom afgesproken dat de uitvoerend bestuurders meer taken gaan uitvoeren. De afspraken zijn vastgelegd in een interne toezichtkalender en een UB-statuut. Daar is duidelijk beschreven wie welke taken heeft en op welke onderwerpen toezicht wordt gehouden. In 2019 gaat het bestuur de kalender en het statuut gebruiken. Dat betekent dat het niet uitvoerend bestuur nog beter moet en kan opletten of het uitvoerend bestuur deze taken goed uitvoert.

In 2018 heeft het niet uitvoerend bestuur vier keer apart vergaderd over de doelen, taken en resultaten van het intern toezicht.

Oordeel van het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan geeft in dit verslag zijn oordeel over het functioneren van het bestuur in 2018. De leden van het verantwoordingsorgaan blijven werken aan hun pensioen kennis. Daarvoor benut het verantwoordingsorgaan nieuwsbrieven, studiedagen en bijeenkomsten van de Pensioenfederatie en De Nederlandsche Bank (DNB). Er is een studiedag besteed aan de onderwerpen Premie en Premiedepot waarbij het verantwoordingsorgaan kon vaststellen dat er evenwichtige belangenafweging heeft plaatsgevonden. In november 2018 is een bezoek gebracht aan het Klanten Contact Centrum (KCC) van het pensioenfonds waar deelnemers per telefoon antwoord krijgen op hun vragen. Het verantwoordingsorgaan vindt het heel belangrijk dat deelnemers een goede dienstverlening krijgen. Het verantwoordingsorgaan heeft zes keer vergaderd. Bij de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan zijn de voorzitter en één of meer leden van het bestuur aanwezig. Voor dit oordeel heeft het verantwoordingsorgaan, samen met de auditcommissie, een bespreking gehad met de actuaire, accountant en voorzitter van het bestuur.

Algemeen

Onder de kop Verbeteringen in het jaarverslag van 2017 (pagina 32) zijn door het bestuur een aantal belangrijke speerpuntrisico's aangegeven. Het verantwoordingsorgaan heeft vastgesteld dat het bestuur hard heeft gewerkt aan deze speerpuntrisico's. Daar komen we nog op terug in ons oordeel.

Adviezen

Over bepaalde onderwerpen moet het bestuur advies aan het verantwoordingsorgaan vragen. Als dat nodig was, heeft het verantwoordingsorgaan aanvullende informatie aan het bestuur gevraagd. Ook heeft het verantwoordingsorgaan advies gevraagd aan pensioendeskundigen. Bij het beoordelen van een advies doet het verantwoordingsorgaan suggesties en aanbevelingen. Aan het verantwoordingsorgaan zijn in 2018 drie adviesaanvragen voorgelegd. Het verantwoordingsorgaan heeft ze alle drie positief beoordeeld.

Uitgebrachte adviezen

1. Keuzes bestuur inzake de invoering van de Wet Waardeoverdracht Klein Pensioen

Door de invoering van deze wet moest het bestuur een aantal keuzes maken. De belangrijkste keuzes zijn: het toepassen van automatische uitgaande waardeoverdrachten kleine pensioenen, bestaande kleine pensioenen van voor 1 januari 2018 ook over te dragen en het gebruik maken van de bevoegdheid om pensioenen kleiner dan € 2,- te laten vervallen. Het Verantwoordingsorgaan heeft een positief advies uitgebracht.

2. Premievaststelling 2019

Het verantwoordingsorgaan heeft uiteindelijk ingestemd met het verzoek de premie voor 2019 ongewijzigd te laten. Het verantwoordingsorgaan blijft voorstander van het verhogen van de premie. De cao-partijen hebben echter besloten om tot en met 2020 een vaste premie te blijven hanteren. Onze instemming met dit advies was ook afhankelijk van dit besluit.

3. Communicatiejaarplan 2019

In de communicatie naar de deelnemers is gekozen voor het benaderen van doelgroepen, zoals jongeren, een middengroep, bijna gepensioneerd en gepensioneerd. In 2019 zal extra aandacht worden besteed aan de deelnemers ouder dan 55 jaar en gepensioneerd. Bij dit positief advies heeft het verantwoordingsorgaan wel aandacht gevraagd voor de kosten. In de begroting van de geplande activiteiten waren nog niet alle bedragen ingevuld.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan heel duidelijk nog een keer (net zoals in het oordeel van het verantwoordingsorgaan uit 2017) gevraagd dat alle deelnemers moeten worden geïnformeerd. Ook de 60%

van de deelnemers die deze informatie niet digitaal willen of kunnen ontvangen.

Pensioeninformatie is niet alleen een zaak van het pensioenfonds. De samenwerking met werkgevers is nog beperkt en blijft als verbeterpunt op de pensioenagenda staan.

Oordeel

Aandachtspunten en bevindingen jaarverslag 2017 en reactie van het bestuur (pagina 47 jaarverslag 2017)

Het verantwoordingsorgaan heeft, in een overleg met de auditcommissie, met de actuaris, accountant en voorzitter van het bestuur de afhandeling van de aandachtspunten en bevindingen over het jaarverslag 2017 besproken.

Alle zaken zijn afdoende besproken en behandeld.

Speerpuntrisico's 2018 van het bestuur (pagina 28 jaarverslag 2018)

De conclusies van het bestuur over de speerpuntrisico's zijn goed weergegeven. Het verantwoordingsorgaan heeft nog aanbevelingen over twee speerpuntrisico's.

Communicatie

Het is belangrijk dat informatie van het fonds bij de deelnemers terecht komt. Dat kan schriftelijk, maar ook digitaal, bijvoorbeeld via e-mail. Niet meer dan 40% van de deelnemers is digitaal bereikbaar. Veel van onze deelnemers behoren tot de groep laaggeletterden. Het verantwoordingsorgaan verwacht daarom dat de 100% niet bereikt gaat worden en vraagt blijvend aandacht voor de communicatie met deze groep deelnemers. Communicatie met deelnemers kan ook via de werkgevers plaatsvinden. Het verantwoordingsorgaan begrijpt de keuze van het bestuur om liever direct met de deelnemers te communiceren.

ALM studie & discussie ondergrens dekkingsgraad

In 2018 is een nieuwe ALM studie gedaan. Daarin kijkt het fonds 15 jaar vooruit, om na te gaan hoe we het pensioengeld het best kunnen beleggen. Uit deze studie blijkt dat een wijziging van het beleggingsbeleid geen oplossing biedt voor de dreigende korting.

De beslissing om te moeten korten per 1 januari 2021 komt steeds dichterbij.

Het verantwoordingsorgaan vindt dat het bestuur hier meer informatie over mag geven in zijn bestuursverslag 2018. Het verantwoordingsorgaan zal dit onderwerp in 2019 nadrukkelijk volgen. Dit gebeurt aan de hand van de in het bestuursverslag geformuleerde beleidsthema's 2019.

Overige aanbevelingen VO

Kostenbeheersing

De ambitie om de kosten per deelnemer te verlagen wordt niet gehaald. De verwachting is dat de kosten op gaan lopen als er 5% meer deelnemers bijkomen. De achterblijvende digitalisering en indexatie zouden de oorzaken kunnen zijn. Het verantwoordingsorgaan vraagt zich af of het fonds niet efficiënter kan werken, zonder dat de kwaliteit van de dienstverlening aan de deelnemers achteruit gaat.

Premie en pensioenopbouw in de toekomst

Het verantwoordingsorgaan adviseert om meer onderzoek te doen naar de premie en de pensioenopbouw die daarbij in de toekomst hoort.

Afsluitend

Het verantwoordingsorgaan geeft zijn oordeel vanuit de taak die hij volgens de statuten heeft. Daarbij gaan we uit van informatie die wij van het bestuur, de accountant en de certificerend actuaris hebben ontvangen. Het Verantwoordingsorgaan geeft een positief oordeel over het jaarverslag 2018 en het gevoerde beleid in 2018.

Reactie van het bestuur

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor het positieve oordeel en zijn inspanningen in 2018. We waarderen de adviezen die het verantwoordingsorgaan in 2018 heeft gegeven.

Het bestuur neemt de aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan ter harte. Ook zijn we blij dat het verantwoordingsorgaan actief bezig is om meer kennis te krijgen.

Vaststelling van het bestuursverslag door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf heeft het bestuursverslag 2018 op 22 mei 2019 in 's-Hertogenbosch vastgesteld.

Bert van de Belt
Evelyne Simons
Renate Bos
Ruud Sprenkels
Daan Muusers
Harm Roeten
Esther von Weiler
Elly Kwakkelstein
Walther Schapendonk-van Horne
Anita Jharap
Tarik Uçar

Jaarrekening

Toelichting op de jaarrekening

Deze jaarrekening is zorgvuldig samengesteld. BPF Schoonmaak probeert in de communicatie bovendien zo helder mogelijk te zijn en moeilijke woorden te vermijden. In de jaarrekening komen echter veel termen en omschrijvingen voor die we volgens de wet en verslaggevingsregels moeten gebruiken. We kunnen die daarom vaak niet eenvoudiger beschrijven. Wel leggen we zoveel mogelijk begrippen uit.

Balans per 31 december 2018

(Na bestemming van het saldo van baten en lasten, bedragen in duizenden euro's)

		31-12-2018	31-12-2017
Activa			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)	5.092.281	4.840.258
Vorderingen en overlopende activa	(2)	48.330	49.153
Overige activa	(3)	19.058	15.201
		5.159.669	4.904.612
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)	-82.455	70.894
Technische voorzieningen	(5)	5.145.411	4.794.825
Overige schulden en overlopende passiva	(6)		
- Derivaten		71.732	3.648
- Overige schulden en overlopende passiva		24.981	35.245
		5.159.669	4.904.612

De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de uitleg in de algemene toelichting op pagina 48 en verder.

Staat van baten en lasten over 2018

(Bedragen in duizenden euro's)

		2018	2017
Baten			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	(7)	239.361	224.612
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(8)	33.358	197.766
Saldo overdracht van rechten	(9)	2.154	-57
Overige baten	(10)	1.671	1.998
		276.544	424.319
Lasten			
Pensioenuitkeringen	(11)	61.680	58.401
Pensioenuitvoeringskosten	(12)	15.932	16.222
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	(13)	350.586	109.808
Overige lasten	(14)	1.695	25
		429.893	184.456
Saldo staat van baten en lasten		-153.349	239.863

De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de uitleg in de algemene toelichting op pagina 48 en verder.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

(Bedragen in duizenden euro's)

	2018	2017
Beleidsreserve	-177.564	176.954
Bestemmingsreserve beleggingen	11.524	49.332
Bestemmingsreserve premiedepot	12.691	13.577
Saldo van baten en lasten	-153.349	239.863

Kasstroomoverzicht over 2018

(Bedragen in duizenden euro's)

	2018	2017
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	215.377	212.354
Ontvangen premies overgangsregeling	14.015	12.979
Ontvangen waardeoverdrachten	11.696	-
Betaalde pensioenuitkeringen	-61.576	-58.257
Betaalde waardeoverdrachten	-10.532	-57
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-15.804	-11.810
Ontvangen overige baten	1.649	966
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	154.825	156.175
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	7.199.279	3.308.751
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	103.846	74.822
Aankopen beleggingen [3]	-7.449.878	-3.544.396
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-4.215	-4.943
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-150.968	-165.766
Mutatie liquide middelen	3.857	-9.591
Stand liquide middelen per 1 januari	15.201	24.792
Stand liquide middelen per 31 december	19.058	15.201

[3] Onder de aankopen 2018 is 59 miljoen euro aan ontvangen onderpand in geld opgenomen.

Algemene toelichting

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

Inleiding

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf (hierna BPF Schoonmaak) is gevestigd in Amsterdam. BPF Schoonmaak regelt de pensioenen voor werknemers en oud-werknemers in de schoonmaak- en glazenwassersbranche. Alle werkgevers in deze bedrijfstak moeten zich bij het fonds aansluiten. BPF Schoonmaak betaalt uitkeringen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid. BPF Schoonmaak staat ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41177936.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening van BPF Schoonmaak voldoet aan de eisen die in de Pensioenwet en in Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek staan. Ook heeft BPF Schoonmaak rekening gehouden met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Het bestuur heeft de jaarrekening op 22 mei 2019 vastgesteld.

Jaarrekening

De jaarrekening geeft een jaarlijks overzicht van de financiële situatie van het fonds. De balans is het overzicht van alle bezittingen of vorderingen en alle schulden of verplichtingen op 31 december. De staat van baten en lasten is een overzicht van opbrengsten (inkomsten) en kosten (uitgaven) in het boekjaar. En het kasstroomoverzicht laat zien hoeveel geld er binnenkwam en hoeveel geld er uit ging. BPF Schoonmaak maakt de jaarrekening elk jaar volgens vastgestelde (basis)regels. Al deze regels samen vormen het stelsel van de jaarrekening. Deze algemene toelichting beschrijft de regels van BPF Schoonmaak.

Grondslagen voor de waardering

In het stelsel van de jaarrekening staan ook regels om te bepalen wat de waarde van de bezittingen en schulden is. Dit zijn de grondslagen voor de waardering.

Schattingswijzigingen

Prognosetafel

Per eind 2018 gebruiken we de Prognosetafel 2018 van het Actuarieel Genootschap (AG2018) voor de hele Nederlandse bevolking, in plaats van de Prognosetafel 2016. Hierdoor zijn de verplichtingen 92.462 lager.

Voorziening premievrijstelling/IBNR

De opslag voor premievrijstelling is in 2018 verhoogd van 1,2% naar 1,8%. Hierdoor zijn de verplichtingen 12.461 hoger.

Algemeen

BPF Schoonmaak waardeert beleggingen en pensioenverplichtingen op reële waarde. Dat is hetzelfde als de marktwaarde. Soms lukt het niet om de reële waarde van een belegging goed vast te stellen. Dan berekent het fonds de waarde op een andere manier. Deze rekenmethode heet de geamortiseerde kostprijs.

Alle andere activa (dat zijn bezittingen of vorderingen) en passiva (dat zijn schulden of verplichtingen) waardeert het fonds op nominale waarde. Behalve als specifieke grondslagen bepalen dat het anders moet.

De nominale waarde is de waarde die de activa of passiva vanaf het begin hebben. Toch komt deze nominale boekwaarde in de buurt van de reële waarde. Want deze vorderingen en schulden hebben allemaal een korte looptijd.

Schattingen en veronderstellingen

Om een jaarrekening te maken moet het bestuur oordelen vormen, veronderstellingen doen en schattingen maken. Deze oordelen, veronderstellingen en schattingen bepalen hoe het fonds grondslagen gebruikt. Ook hebben ze invloed op de waarde van activa en verplichtingen en baten en lasten in de jaarrekening. Het bestuur baseert de schattingen en veronderstellingen op ervaring en op andere betrouwbare factoren. Samen vormen de oordelen, veronderstellingen en schattingen de basis voor de boekwaarde van activa en verplichtingen. Deze waarde kunt u niet zomaar uit andere bronnen afleiden.

Het bestuur beoordeelt de schattingen en veronderstellingen vaak. Als het nodig is, verandert het bestuur de schattingen. Heeft de verandering alleen gevolgen voor de periode waarin de schatting wordt herzien? Dan wordt de nieuwe schatting alleen opgenomen in die verslagperiode. Heeft de verandering gevolgen voor de verslagperiode én voor de toekomst? Dan wordt de nieuwe schatting opgenomen in de periode van verandering én in toekomstige perioden. In de toelichting bij de jaarrekening vindt u, waar nodig, meer uitleg over de oordelen, schattingen en veronderstellingen.

Opname van een actief, verplichting, bate of last

Een actief (dit is een bezitting) staat op de balans wanneer het waarschijnlijk is dat het fonds er in de toekomst economisch voordeel van heeft. Maar alleen als het fonds de waarde van dat voordeel betrouwbaar kan vaststellen. Een verplichting (dit is bijvoorbeeld een pensioen dat het fonds nu of in de toekomst moet uitkeren) staat op de balans als het waarschijnlijk is dat de verplichting leidt tot een uitstroom van geld. Maar alleen als het fonds de omvang van dat bedrag betrouwbaar kan vaststellen.

Baten (inkomsten) staan in de staat van baten en lasten wanneer het vermogen vergroot is door een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting. Maar alleen als het fonds de omvang betrouwbaar kan vaststellen. Lasten (uitgaven) staan in de staat van baten en lasten wanneer het vermogen is verkleind door een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting. Maar alleen als het fonds de omvang betrouwbaar kan vaststellen.

Een transactie kan ertoe leiden dat (bijna) alle toekomstige economische voordelen en (bijna) alle risico's van een actief of een verplichting naar een ander overgaan. Dan neemt het fonds het actief of de verplichting niet meer in de balans op.

Het fonds verwerkt transacties op handelsdatum (dit is het moment waarop het fonds de afspraak met de ander maakt) en niet op afwikkelingsdatum (dit is het moment waarop de afspraak uitgevoerd wordt, bijvoorbeeld betaald wordt). Daarom kan er een post 'nog af te wikkelen transacties' zijn. Deze post kan een actief of een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Salderen betekent verrekenen. Een financieel actief en een financiële verplichting kunnen we gesaldeerd in de balans opnemen. Een voorbeeld van een financieel actief is een vordering of een saldo op een bankrekening. Een 'gewoon' actief is bijvoorbeeld een voorraad of een huis. Salderen mag alleen als het volgens de wet of het contract is toegestaan en de betaling en de ontvangst op hetzelfde moment afgewikkeld worden. Ook moeten we het voornemen hebben om dit zo te doen. Als er rentebaten en rentelasten horen bij de gesaldeerde posten, salderen we deze ook.

Transacties, vorderingen en schulden in vreemde valuta

Een transactie is een zakelijke overeenkomst. Het gaat om aan- of verkoop van goederen, geld of beleggingen. Het fonds belegt in gebieden met verschillende muntsoorten. Daarom zijn er ook transacties in andere muntsoorten dan de euro. Dat zijn transacties in vreemde valuta. Vonden deze transacties in de verslagperiode plaats? Dan staan ze in de jaarrekening tegen de koers op het moment van de transactie (de transactiedatum). Monetaire activa (bezittingen in geld) en passiva (schulden in geld) in vreemde valuta rekent het fonds om naar de euro tegen de koers op balansdatum. De koersverschillen die hieruit voortkomen nemen we op als bate of als last bij Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen in de staat van baten en lasten.

1 Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Algemeen

Volgens de Pensioenwet moeten we beleggingen waarderen op reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen die bij een bepaalde beleggingscategorie horen, nemen we als beleggingsdebiteuren en -crediteuren op in die beleggingscategorie. Dit doen we ook voor liquide middelen (geld op bankrekeningen) die bij een beleggingscategorie horen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen waardeert BPF Schoonmaak tegen de reële waarde: de beurskoers op de balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen waarderen we anders. Eerst stellen we de waarde van de beleggingen in het vastgoedfonds vast. Daarna bepalen we wat ons aandeel in het vastgoedfonds is. Ons aandeel in die waarde staat op de balans. Soms wijken de waarderinggrondslagen van vastgoedfondsen af van de waarderinggrondslagen van het fonds. Dan passen we de waardering als het kan aan de waarderinggrondslagen van BPF Schoonmaak aan.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen waardeert BPF Schoonmaak op reële waarde. Deze waarde is de beursnotering op de balansdatum. De reële waarde van niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is gelijk aan de laatst bekende intrinsieke waarde (marktwaarde). Dit is ons aandeel in het zichtbare eigen vermogen op de balans van die aandelenfondsen.

Private equity-beleggingen waarderen we op marktwaarde, oftewel op de intrinsieke waarde. Private equity zijn investeringen in ondernemingen buiten de aandelenbeurzen om. Deze intrinsieke waarde halen we uit de laatste rapportages van de fondsmanagers en de fonds-van-fonds-managers. Dit zijn de managers van de fondsen waarin we beleggen.

We passen deze waarde aan voor nog te ontvangen en nog te betalen bedragen in de periode tot de balansdatum. Ook houden we rekening met eventuele belangrijke financiële gevolgen van gebeurtenissen na ontvangst van de rapportages.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen waardeert BPF Schoonmaak op marktwaarde. De marktwaarde is de beurskoers op de balansdatum, met toevoeging van rente.

Covered fondsen zijn fondsen waarvan de bezittingen gedekt worden door onderpand. BPF Schoonmaak waardeert deze fondsen ook op marktwaarde.

Leningen waarderen we op reële waarde. Deze waarde bepalen we door de toekomstige kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van de geldende marktrente. Hierin nemen we een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico mee.

Contant maken (of de contante waarde berekenen) van een toekomstige kasstroom betekent dat we zijn waarde op de balansdatum bepalen. Dit doen we door rekening te houden met verwachte rentepercentages in de toekomst. Dit is de periode tussen de balansdatum en het moment van de kasstroom (ontvangst of betaling).

Deposito's en vorderingen op banken waarderen we op nominale waarde.

Derivaten

Derivaten is een verzamelnaam voor financiële contracten. Voorbeelden zijn opties, futures en swaps. Derivaten waardeert BPF Schoonmaak op reële waarde (de marktwaarde) van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers op de balansdatum. De waardering van niet-beursgenoteerde contracten baseren we op beschikbare marktinformatie. Deze informatie gebruiken we daarna in waarderingsmodellen. Schuldposities in derivaten staan onder de overige schulden.

Overige beleggingen

Geldmarktbeleggingen waardeert BPF Schoonmaak op reële waarde, oftewel de contante waarde van de toekomstige kasstromen (rente en aflossing). Posities in rekening-courantsaldi waarderen we op nominale waarde.

Niet-beursgenoteerde belangen in infrastructuurbeleggingen (bijvoorbeeld wegen) waardeert BPF Schoonmaak op ons aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Hierbij nemen we ook de overige onderliggende activa en onderliggende verplichtingen mee die daar bij horen.

2 Vorderingen en overlopende activa

Wanneer we verwachten dat vorderingen oninbaar zijn (dus niet betaald worden), maken we hiervoor een voorziening. Dat betekent dat we een bedrag opzij zetten op de balans. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's maken we één schatting van verliezen en risico's op balansdatum.

Overlopende activa zijn bijvoorbeeld vooruitbetaalde kosten. Vorderingen en overlopende activa die horen bij beleggingen, staan onder de beleggingen.

3 Overige activa

Onder overige activa vallen bijvoorbeeld de banktegoeden die meteen opeisbaar zijn (dit noemen we liquide middelen). Dat betekent dat we er gebruik van kunnen maken wanneer we dat willen. Deze tegoeden zijn anders dan tegoeden uit beleggingstransacties. Liquide middelen die horen bij beleggingstransacties staan onder de beleggingen.

4 Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves zijn het bedrag dat overblijft als alle actiefposten en schuldposten in de balans zijn opgenomen. Ook de technische voorzieningen horen bij de schuldposten.

Beleidsreserve

De beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve, maar dan zonder de bestemmingsreserve beleggingen en de bestemmingsreserve premiedepot.

Bestemmingsreserve beleggingen

De bestemmingsreserve beleggingen is een buffer voor het opvangen van koersdalingen van beleggingen. De standaardtoets van De Nederlandsche Bank (DNB) bepaalt hoe groot deze buffer moet zijn. U leest hier meer over in de paragraaf Solvabiliteitsrisico in het hoofdstuk Risicobeheer en derivaten.

Bestemmingsreserve premiedepot

De bestemmingsreserve premiedepot is een buffer die gebruikt kan worden voor het verhogen van het opbouwpercentage als de feitelijke premie in verhouding tot de kostendeckende premie leidt tot een verlaging van het opbouwpercentage in 2019 of latere jaren. Deze bestemmingsreserve bestaat uit het positieve verschil tussen de feitelijke premie en de gedempte kostendeckende premie. De stand van de bestemmingsreserve per begin van het boekjaar wordt verhoogd met het beleggingsrendement over het boekjaar. Als deze bestemmingsreserve op een bepaald moment niet voor dat doel gebruikt kan worden dan houden we de reserve voor andere jaren aan. Het premiedepot moet volgens aanwijzingen van DNB worden gebruikt vóórdat een eventuele verlaging van de pensioenaanspraken mag worden doorgevoerd.

5 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen waardeert BPF Schoonmaak op marktwaarde. Hiervoor kiezen we de beste inschatting van toekomstige pensioenuitkeringen die nodig zijn voor de onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen op de balansdatum. Daarna maken we deze inschatting van de waarde contant. Dat betekent dat we uitrekenen hoeveel geld we nu moeten hebben om straks aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de nominale aanspraken die deelnemers hebben opgebouwd en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen die het fonds heeft gedaan op of voor 31 december. De contante waarde bepalen we met de nominale rentetermijnstructuur.

De berekening van de voorziening pensioenverplichtingen baseren we op:

- het pensioenreglement dat geldt op de balansdatum;
- de aanspraken die over de afgelopen deelnemersjaren zijn verworven;
- actuariële uitgangspunten.

De post voorziening pensioenverplichtingen bestaat uit de volgende onderdelen: voorziening basisregeling, voorziening arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP) en voorziening premievrijstelling/IBNR.

1. Voorziening basisregeling

Dit zijn alle verplichtingen uit de basisregeling met betrekking tot het ouderdomspensioen/partnerpensioen.

2. Voorziening AOP

De voorziening arbeidsongeschiktheidspensioen is een voorziening voor ingegane arbeidsongeschiktheidspensioenen.

3. Voorziening premievrijstelling/IBNR

BPF Schoonmaak houdt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen rekening met premievrije pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. Hiervoor baseren we ons op de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling bestaat.

De voorziening IBNR is voor zieke deelnemers waarvan we verwachten dat ze arbeidsongeschikt worden. De voorziening IBNR is een reservering voor de verwachte premievrije pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. De voorziening IBNR is aan het eind van het boekjaar ongeveer twee keer de risicopremie voor premievrije pensioenopbouw.

Actuariële uitgangspunten

Voor de voorziening pensioenverplichtingen hebben we ook actuariële uitgangspunten. Dat zijn uitgangspunten die de actuaaris gebruikt, zoals overlevingskansen (inschatting van de levensverwachting) en partnerfrequenties (inschatting van hoeveel deelnemers een partner hebben). BPF Schoonmaak gebruikt daarvoor alleen grondslagen die de toezichthouder goed vindt. De toezichthouder is DNB. We houden ook rekening met de voorspelbare trend in overlevingskansen.

We maken de berekeningen volgens deze actuariële grondslagen en veronderstellingen (geldend op 31 december 2018):

- Rekenrente: deze baseren we op de rentetermijnstructuur (verwachte rente in de toekomst) die DNB maandelijks publiceert. Eind 2018 was de rente gemiddeld 1,47 procent (eind 2017: 1,61 procent). De voorziening pensioenverplichtingen is op basis van deze rente gelijk aan de voorziening pensioenverplichtingen volgens de rentetermijnstructuur.
- Overlevingstafels: wij gebruiken de Prognosetafel AG2018 voor de gehele Nederlandse bevolking. Door de prognosetafel te gebruiken houden we rekening met de ontwikkeling van de verwachte sterfte. We passen de sterftekansen van de Prognosetafel AG2018 aan. Dit hangt onder andere af van leeftijd en geslacht. De sterfte binnen ons fonds wijkt namelijk af van de sterfte van de hele Nederlandse bevolking. Deze aanpassing noemen we de ervaringssterfte.
- De technische voorzieningen voor nabestaandenpensioenen die nog niet zijn ingegaan berekenen we met een partnerfrequentie. Vanaf 67 jaar gaan we uit van de werkelijke burgerlijke staat. Het partnerpensioen berekenen we volgens het uitgangspunt:
 - de partner van een verzekerde man is 3 jaar jonger,
 - de partner van een verzekerde vrouw is 3 jaar ouder,

Voor het wezenpensioen gebruiken we een opslag die gelijk is aan 0,5 procent (2017: 0,5 procent) van het niet ingegane partnerpensioen.

- Over de voorziening voor pensioenverplichtingen rekenen we een kostenopslag van 2,0 procent. Deze opslag is bestemd voor toekomstige administratie- en excassokosten. Excassokosten zijn de kosten die we

maken om de pensioenuitkeringen te betalen.

- Om de voorziening voor toekomstige pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers te bepalen gaan we uit van een kans van 10,0 procent dat iemand die arbeidsongeschikt is weer arbeidsgeschikt wordt.

Het bestuur besluit ieder jaar of het de opgebouwde pensioenaanspraken indexeert. Indexatie is hetzelfde als toeslag verlenen. Het betekent dat uw pensioen dan meegroeit met de inflatie. Zodat u met uw pensioen evenveel kunt blijven kopen. Alle indexatiebesluiten die op de balansdatum bestaan, nemen we mee in de berekening. Soms wordt na balansdatum voldaan aan van tevoren bepaalde voorwaarden voor indexatie. Dan nemen we ook indexatiebesluiten na balansdatum mee. BPF Schoonmaak houdt geen rekening met toekomstige salarisontwikkelingen.

Om indexatie te verlenen moet het fonds genoeg geld hebben. Het bestuur streeft ernaar jaarlijks een indexatie te verlenen die maximaal gelijk is aan de stijging van het *CBS-indexcijfer (CPI)*, *alle huishoudens, afgeleid*. Met 'afgeleid' wordt bedoeld dat belasting- en accijnseffecten geen invloed hebben op de index.

6 Overige schulden en overlopende passiva

Schuld overgangsregeling (VPL)

Het fonds voert namens cao-partijen de overgangsregeling uit. Deze regeling is bedoeld voor een aparte groep deelnemers. Dit zijn de deelnemers die zijn geboren in 1948 tot en met 1955 én steeds werknemer zijn gebleven sinds 31 december 2006. BPF Schoonmaak koopt voor deze groep extra ouderdomspensioen in over het verleden. De voor de overgangsregeling ontvangen premies worden strikt gescheiden van de premie voor de pensioenregeling in de jaarrekening bijgehouden. De ontvangen premies laten we als vooruit ontvangen bedragen zien. Daarvoor nemen we een Schuld overgangsregeling op.

De Schuld overgangsregeling groeit door betaalde VPL-premies over het boekjaar en de beleggingsopbrengsten (zonder de opbrengsten uit de rentederivaten). De schuld neemt af door de inkoop van het extra ouderdomspensioen bij het fonds. We baseren de inkoop op de rentetermijnstructuur (verwachte rente in de toekomst), die we verhogen met de solvabiliteitsopslag (solvabiliteit is het vermogen dat het fonds op langere termijn moet hebben om aan de verplichtingen te kunnen voldoen).

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

Baten en lasten rekenen we toe aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De waarderingsgrondslagen voor de beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen bepalen voor een groot deel de posten in de staat van baten en lasten. We verantwoorden gerealiseerde én niet-gerealiseerde baten en lasten in het resultaat.

7 Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

Premiebijdragen zijn bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen die werkgevers en werknemers aan ons betaalden of nog moeten betalen. Onder deze post worden ook de aan de deelnemers toegekende VPL-rechten opgenomen.

8 Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

Directe beleggingsopbrengsten zijn rentebaten en -lasten, dividenden (dit zijn inkomsten uit aandelen), huuroopbrengsten en vergelijkbare opbrengsten. Dividend verantwoorden we op het moment van betaalbaar stellen. Rentebaten en huuroopbrengsten worden toegerekend aan de periode waar ze betrekking op hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Indirecte beleggingsopbrengsten zijn de gerealiseerde en niet-gerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, staan als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten.

Aankoopkosten verwerken we in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten verantwoorden we als onderdeel van de gerealiseerde waardeveranderingen.

Kosten van vermogensbeheer

Kosten van vermogensbeheer bestaan vooral uit vergoedingen voor het beheer en bewaarloon. Dit zijn alleen de kosten die door het fonds zelf betaald worden. De kosten die via beleggingsfondsen in rekening worden gebracht worden verrekend.

Verrekening van kosten

We verrekenen de exploitatiekosten van vastgoed (kosten voor onderhoud, beheer en verzekering) en de transactiekosten (aan- en verkoopkosten) die horen bij beleggingen. We brengen deze kosten in mindering op de directe en indirecte beleggingsopbrengsten.

9 Saldo overdracht van rechten

De post saldo overdracht van rechten is het saldo van overgenomen en overgedragen pensioenverplichtingen.

10 Overige baten

De overige baten rekenen we toe aan de periode waarop ze betrekking hebben.

11 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen zijn de aan deelnemers uitgekeerde bedragen, inclusief de afkopen. Afkopen is het in één keer uitbetalen van kleine pensioenen. De pensioenuitkeringen rekenen we toe aan het verslagjaar waarin ze thuishoren.

12 Pensioenuitvoeringskosten

Dit zijn de kosten die het fonds maakt om de pensioenregeling te kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld administratiekosten. De pensioenuitvoeringskosten rekenen we toe aan de periode waarop ze betrekking hebben.

13 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

Dit is de contante waarde van de pensioenaanspraken die in het boekjaar zijn opgebouwd.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de éénjaarsrente uit de DNB-rentetermijnstructuur op 1 januari 2018.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte pensioenuitkeringen berekenen we vooraf actuarieel. Dit nemen we op in de voorziening pensioenverplichtingen. Het bedrag dat we gebruiken voor de financiering van de pensioenen in de verslagperiode gaat van de voorziening af.

Mutatie voor pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) berekenen we vooraf actuarieel en nemen we op in de voorziening pensioenverplichtingen. Het bedrag dat we gebruiken voor de financiering van de kosten in de verslagperiode gaat van de voorziening af.

Wijziging marktrente

Ieder jaar berekenen we per 31 december de marktwaarde van de voorziening pensioenverplichtingen op basis van de actuele rentetermijnstructuur. Het verschil tussen deze berekening en de berekening op basis van de rentetermijnstructuur van 31 december van vorig jaar laten we hier zien.

Wijziging door overdracht van rechten

Hier laten we de waardeverandering zien van de technische voorzieningen doordat deelnemers hun aanspraken overdragen van een ander pensioenfonds naar BPF Schoonmaak of van BPF Schoonmaak naar een ander pensioenfonds.

Inkoop VPL-aanspraken

Hier laten we de toename van de technische voorziening door inkoop van voorwaardelijk pensioen zien.

Wijziging door kanssystemen en overige

Hier laten we de resultaten zien die zijn ontstaan door afwijkingen ten opzichte van de veronderstellingen die gemaakt zijn, zoals langlevens, kortlevens en arbeidsongeschiktheid. Ook laten we hier de resultaten van overige mutaties zien.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Het bestuur beoordeelt de actuariële grondslagen en/of berekeningsmethoden regelmatig. Het bestuur kan de grondslagen en methoden aanpassen om de reële waarde van de pensioenverplichtingen goed te berekenen. Dit doen we op basis van interne en externe actuariële deskundigheid.

14 Overige lasten

De overige lasten rekenen we toe aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht stelt BPF Schoonmaak op volgens de directe methode. Bij deze methode halen we de kasstromen uit de staat van baten en lasten. We corrigeren de kasstromen voor de wijziging van de bijbehorende balansposities. We laten kasstromen uit pensioenactiviteiten (bijvoorbeeld betaalde uitkeringen en ontvangen premies) en kasstromen uit beleggingsactiviteiten (bijvoorbeeld ontvangen en betaalde rente op beleggingen) apart zien.

Toelichting op de balans

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

1 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

Eind 2018	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Belegde waarden in beleggingscategorie	409.283	1.242.171	3.146.805	59.336	173.569	5.031.164
Beleggingsdebiteuren	8.296	2.927	37.466	4.658	-	53.347
Liquide middelen	132	-	-	1.109	7.346	8.587
Beleggingscrediteuren	-111	-	-706	-	-	-817
Stand per 31 december 2018	417.600	1.245.098	3.183.565	65.103	180.915	5.092.281

Eind 2017	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Belegde waarden in beleggingscategorie	336.247	1.268.301	3.025.312	65.271	95.909	4.791.040
Beleggingsdebiteuren	4.618	1.674	34.971	-	-	41.263
Liquide middelen	95	6.541	161	283	875	7.955
Beleggingscrediteuren	-	-	-	-	-	-
Stand per 31 december 2017	340.960	1.276.516	3.060.444	65.554	96.784	4.840.258

Vanaf 2018 worden de beleggingen van het fonds door een andere administrateur bijgehouden. Deze beleggingsadministrateur geeft de beleggingen net iets anders weer, waardoor er kleine verschillen zijn tussen de begincijfers 2018 van deze administrateur en de eindcijfers 2017 van de vorige administrateur. De vergelijkende cijfers 2017 en begincijfers 2018 zijn opgenomen zoals bijgehouden door de vorige beleggingsadministrateur. De kleine verschillen zijn verwerkt in het verloopoverzicht 2018 in de regel Waardeontwikkeling.

Derivaten met een negatieve waarde staan als schuld op de creditzijde van de balans. In 2018 was de negatieve waarde van de derivaten 71.732 (2017: 3.648).

BPF Schoonmaak belegt niet actief in premiebijdragende instellingen.

We hebben, net als in 2017, geen beleggingen uitgeleend.

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

2018	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Stand per 1 januari 2018	336.247	1.268.301	3.025.312	65.271	95.909	4.791.040
Aankopen/verstrekkingen	58.180	106.662	809.190	5.901.746	574.100	7.449.878
Verkopen/aflossingen	-21.085	-36.393	-717.226	-5.926.425	-498.150	-7.199.279
Waardeontwikkeling	35.941	-96.399	29.529	-49.340	1.710	-78.559
	409.283	1.242.171	3.146.805	-8.748	173.569	4.963.080
Mutatie derivaten passiva	-	-	-	68.084	-	68.084
Stand per 31 december 2018	409.283	1.242.171	3.146.805	59.336	173.569	5.031.164

2017	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Stand per 1 januari 2017	222.975	1.177.671	2.925.856	416.581	105.142	4.848.225
Aankopen/verstrekkingen	95.188	239.622	2.186.694	377.332	645.560	3.544.396
Verkopen/aflossingen	-3.826	-249.212	-2.071.775	-322.354	-661.584	-3.308.751
Waardeontwikkeling	21.910	100.220	-15.463	8.311	6.791	121.769
	336.247	1.268.301	3.025.312	479.870	95.909	5.205.639
Mutatie derivaten passiva	-	-	-	-414.599	-	-414.599
Stand per 31 december 2017	336.247	1.268.301	3.025.312	65.271	95.909	4.791.040

Reële waarde

Schattingen en oordelen

De beleggingen van het fonds hebben we bijna allemaal gewaardeerd tegen reële waarde op de balansdatum.

Voor de meeste beleggingen van het fonds kunnen we marktnoteringen gebruiken. Bij directe marktnoteringen wordt de waarde door een beurs bepaald. Bij afgeleide marktnoteringen wordt er via een beleggingsfonds belegd en hebben de beleggingen in dat fonds een waarde die door een beurs bepaald is. In deze groep zitten verder beleggingen waarbij de reële waarde bepaald wordt met markt- en beursinformatie (bijvoorbeeld valutakoersen) en informatie van onafhankelijke partijen. Voor sommige beleggingen zijn er geen marktnoteringen. Dan gebruiken we waarderingsmodellen en -technieken.

De tabel toont het verschil tussen marktnoteringen en waarderingsmodellen en -technieken:

	directe marktnoteringen	afgeleide marktnoteringen	waarderingsmodellen en - technieken	totaal
Waarde per 31 december 2018				
Vastgoedbeleggingen	16.142	-	393.141	409.283
Aandelen	1.015.933	219.373	6.865	1.242.171
Vastrentende waarden	2.360.121	552.774	233.910	3.146.805
Derivaten	-	59.336	-	59.336
Overige beleggingen	-	155.434	18.135	173.569
	3.392.196	986.917	652.051	5.031.164
Waarde per 31 december 2017				
Vastgoedbeleggingen	-	-	336.247	336.247
Aandelen	1.013.776	245.144	9.381	1.268.301
Vastrentende waarden	2.261.364	548.814	215.134	3.025.312
Derivaten	-	65.271	-	65.271
Overige beleggingen	-	71.315	24.594	95.909
	3.275.140	930.544	585.356	4.791.040

Schattingen van de reële waarde zijn een momentopname. We baseren ze op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. De schattingen zijn subjectief, ze bevatten onzekerheden en een oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, beweeglijkheid van de koers (volatiliteit) of schatting van kasstromen).

Belegde waarden in vastgoedbeleggingen

	31-12-2018	31-12-2017
Vastgoed in fondsen	409.283	336.247
Stand per 31 december	409.283	336.247

Belegde waarden in aandelen

	31-12-2018	31-12-2017
Aandelen in eigen portefeuille	1.015.933	1.013.776
Aandelen in beleggingsfondsen	219.373	245.144
Private equity	6.865	9.381
Stand per 31 december	1.242.171	1.268.301

Belegde waarden in vastrentende waarden

	31-12-2018	31-12-2017
Staatsobligaties	1.997.971	1.900.698
Obligatiebeleggingsfondsen	552.775	548.814
Bedrijfsobligaties	270.152	268.358
Hypotheke	233.910	215.134
Covered fondsen	91.997	92.308
Stand per 31 december	3.146.805	3.025.312

Belegde waarden in derivaten (met een positieve waarde)

	31-12-2018	31-12-2017
Rentederivaten	57.727	57.659
Valutaderivaten	1.609	7.612
Stand per 31 december	59.336	65.271

Belegde waarden in overige beleggingen

	31-12-2018	31-12-2017
Beleggingsfondsen (geldmarktfondsen)	155.434	71.315
Infrastructuur	18.135	24.594
Stand per 31 december	173.569	95.909

2 Vorderingen en overlopende activa

Specificatie vorderingen en overlopende activa

	31-12-2018	31-12-2017
Nog te factureren premies	21.009	23.946
Vorderingen op werkgevers	25.540	24.522
Te vorderen waardeoverdrachten	990	-
Te vorderen administratiekosten	685	534
Terug te vorderen uitkeringen	106	151
Stand per 31 december	48.330	49.153

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd die korter is dan één jaar.

Specificatie vorderingen op werkgevers

	31-12-2018	31-12-2017
Werkgevers	28.173	36.833
Voorziening dubieuze debiteuren	-2.633	-12.311
Stand per 31 december	25.540	24.522

In 2018 voegden we een bedrag van 1.892 toe aan de voorziening (2017: 133 onttrekking). We schreven een bedrag van 3.605 aan premies over voorgaande jaren als oninbaar af (2017: 1.031). Daarnaast viel er een bedrag van 7.965 vrij uit de voorziening, omdat de daarbij behorende vorderingen in 2018 definitief zijn afgeboekt. We hadden al gedacht dat deze niet betaald zouden worden dus waren deze al voorzien. Daarom zijn de vordering op werkgevers en de voorziening dubieuze debiteuren allebei lager geworden.

3 Overige activa

	31-12-2018	31-12-2017
Liquide middelen	19.058	15.201
Stand per 31 december	19.058	15.201

Liquide middelen zijn tegoeden op bankrekeningen die direct of op korte termijn vrij beschikbaar zijn. BPF Schoonmaak heeft geen kredietfaciliteiten. We maken dus geen gebruik van mogelijkheden om geld voor korte tijd te lenen.

4 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Stand per 1 januari 2018	Uit bestemming saldo van baten en lasten	Stand per 31 december 2018
Beleidsreserve	-882.552	-177.564	-1.060.116
Bestemmingsreserve beleggingen	878.843	11.524	890.367
Bestemmingsreserve premiedepot	74.603	12.691	87.294
Totaal	70.894	-153.349	-82.455

Volgens het besluit van het bestuur in de vergadering van 22 mei 2019 is het negatieve saldo van baten en lasten over 2018 van 153.349 euro verwerkt in de reserves.

Solvabiliteit

	31-12-2018		31-12-2017	
Aanwezig vermogen (exclusief bestemmingsreserve premiedepot)	4.975.662	96,7%	4.791.116	99,9%
Af: technische voorziening	5.145.411	100,0%	4.794.825	100,0%
Eigen vermogen	-169.749	-3,3%	-3.709	-0,1%
Af: vereist eigen vermogen	890.367	17,3%	878.843	18,3%
Vrij vermogen	-1.060.116	-20,6%	-882.552	-18,4%
Minimaal vereist eigen vermogen	236.689	4,6%	217.061	4,5%
Dekkingsgraad		96,7%		99,9%

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen gebruiken we het standaardmodel. Wij vinden dat de uitgangspunten van het standaardmodel goed aansluiten bij het risicoprofiel dat BPF Schoonmaak heeft.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad berekenen we door:

$$\frac{\text{Aanwezig vermogen}}{\text{Technische voorzieningen}} \times 100\%$$

Het aanwezig vermogen in deze berekening bestaat uit alle bezittingen verminderd met de overige schulden en de bestemmingsreserve premiedepot.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden. Per 31 december 2018 was de beleidsdekkingsgraad 100,3 procent. Eind 2017 was dit 99,1 procent.

De minimaal vereiste dekkingsgraad is 104,6 procent (2017: 104,5 procent) en de vereiste dekkingsgraad is 117,3 procent (2017: 118,3 procent). Met een beleidsdekkingsgraad van 100,3 procent heeft het fonds dus een tekort ten opzichte van de minimaal vereiste dekkingsgraad.

Herstelplan

In 2015 hebben we een herstelplan opgesteld volgens de regels van het nieuwe FTK. Dit herstelplan is goedgekeurd door toezichthouder DNB.

De belangrijkste maatregelen uit het herstelplan zijn;

- Het toekennen van lagere of geen toeslagen
- Het aanpassen van de premie
- Het korten van aanspraken.

Elk jaar moet er een geactualiseerd herstelplan worden opgesteld. In 2018 is het herstelplan dan ook geactualiseerd. Volgens dit herstelplan zou de beleidsdekkingsgraad van BPF Schoonmaak eind 2018 gelijk zijn aan 101,4 procent. Omdat de beleidsdekkingsgraad eind 2018 100,3 procent is lopen we achter op het herstelplan. De beleidsdekkingsgraad is per 31 december 2018 lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Per 31 december 2015 en 31 december 2016 was dit eveneens het geval, maar per 31 december 2014 nog niet. Als de financiële positie niet beter wordt, is 31 december 2020 daarom het eerst mogelijke jaareinde dat de beleidsdekkingsgraad vijf jaar aaneengesloten lager kan zijn dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Als dat gebeurt moet het fonds een onvoorwaardelijke korting doorvoeren. We hebben op 1 april 2019 een nieuw herstelplan 2019 opgesteld. Dit herstelplan komt in de plaats van het herstelplan dat we in 2018 hebben opgesteld. Uit het nieuwe herstelplan blijkt dat het nog niet nodig is om extra maatregelen te nemen.

5 Technische voorzieningen

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds naar regeling

	31-12-2018	31-12-2017
Basisregeling	4.991.947	4.666.091
Voorziening (A)AOP	10.947	12.077
Voorziening premievrijstelling/IBNR	142.517	116.657
Stand per 31 december	5.145.411	4.794.825

Mutatieoverzicht voorziening pensioenverplichtingen

	2018	2017
Stand per 1 januari	4.794.825	4.685.017
Pensioenopbouw	223.923	220.960
Rentetoevoegingen	-12.336	-10.282
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-61.817	-58.441
Toevoeging voor pensioenuitvoeringskosten	2.704	2.826
Wijziging marktrente	263.137	-74.651
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-80.002	1.068
Wijziging door overdracht van rechten	2.322	-95
Inkoop VPL-aanspraken	20.296	20.340
Wijzigingen door kanssystemen en overige	-7.641	8.083
	350.586	109.808
Stand per 31 december	5.145.411	4.794.825

Meer uitleg over de verschillende posten vindt u in de toelichting op de staat van baten en lasten (zie pagina 79).

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen naar categorieën deelnemers

	31-12-2018		31-12-2017	
	aantal	bedrag	aantal	bedrag
Actieve deelnemers	121.493	2.460.207	124.219	2.334.629
Gewezen deelnemers	395.826	1.646.224	376.615	1.509.207
Pensioengerechtigden	29.229	787.566	25.938	730.641
Overige deelnemers		151.257		126.802
Netto pensioenverplichtingen		5.045.254		4.701.279
Opslag voor toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling		100.157		93.546
Stand per 31 december		5.145.411		4.794.825

De voorziening pensioenverplichtingen heeft een langlopend karakter.

Het bedrag voor overige deelnemers betreft de voorziening voor premievrijstelling en arbeidsongeschiktheid.

6 Overige schulden en overlopende passiva

Specificatie overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2018	31-12-2017
Derivaten met een negatieve waarde	71.732	3.648
Schuld overgangsregeling	21.495	32.097
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.318	1.312
Overige schulden	2.168	1.836
Stand per 31 december	96.713	38.893

Alle schulden behalve Derivaten met een negatieve waarde en de Schuld overgangsregeling hebben een resterende looptijd die korter is dan één jaar. De overige schulden bestaan vooral uit kosten die we nog moeten betalen.

De valutaderivaten met een negatieve waarde hebben een looptijd van korter dan een jaar. Dit betrof in 2018 een bedrag van 9.759 (2017: 537).

Van de rentederivaten met een negatieve waarde heeft een bedrag van 890 (2017: 884) een looptijd van langer dan een jaar maar korter dan vijf jaar. Een bedrag van 1.868 (2017: 2.227) heeft een looptijd van langer dan vijf jaar.

Het ontvangen onderpand in geld op derivaten heeft een looptijd van korter dan een jaar.

De Schuld overgangsregeling heeft een looptijd van korter dan vijf jaar.

Specificatie derivaten met een negatieve waarde

	31-12-2018	31-12-2017
Valutaderivaten	9.759	537
Rentederivaten	2.758	3.111
Ontvangen onderpand in geld op derivaten	59.215	-
Stand per 31 december	71.732	3.648

Schuld overgangsregeling (VPL)

Het verloop van deze post is als volgt:

	2018	2017
Stand per 1 januari	32.097	42.124
Premie VPL betaald door werkgevers	13.796	12.102
Rendement	-388	1.810
Onttrekking (inclusief solvabiliteitsopslag)	-24.010	-23.939
	-10.602	-10.027
Stand per 31 december	21.495	32.097

Risicobeheer en derivaten

BPF Schoonmaak belegt ook indirect. Dat betekent dat we meedoen in beleggingspools en -instellingen, die gespecialiseerd zijn in bepaalde beleggingen. Dat heet participeren in een beleggingsfonds. Om te kijken naar de risico's die het fonds loopt kijken we naar de beleggingen in de pools. Dit heet ook wel de doorkijkbenadering. De tabellen in deze paragraaf zijn opgesteld op basis van de doorkijkbenadering en wijken daarom af van de tabellen in de balans en de toelichting op de balans. Vanaf 2018 worden de beleggingen van het fonds door een andere administrateur bijgehouden. Deze beleggingsadministrateur geeft de beleggingen net iets anders weer. Hierdoor ontstaan verschillen ten opzichte van de tabellen in de risicoparagraaf van het vorige jaarverslag. In sommige tabellen zijn vergelijkende cijfers over 2017 aangepast.

Solvabiliteitsrisico

Het beheer en de financiering van de pensioenverplichtingen brengen risico's met zich mee. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Daarvoor streeft het fonds naar genoeg solvabiliteit ten opzichte van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit is de verhouding tussen de pensioenverplichtingen en het eigen vermogen op de balans. Als de solvabiliteit hoger is, kan het pensioenfonds beter aan zijn verplichtingen voldoen.

Het grootste risico voor het fonds is het solvabiliteitsrisico. Als de solvabiliteit lager dan nul is, dan heeft het fonds niet genoeg geld om de pensioenuitkeringen in de toekomst te betalen. Er zijn algemene normen en specifieke normen (opgelegd door de toezichthouder) om de solvabiliteit te bepalen. Als de solvabiliteit zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen (voor de werkgevers en de deelnemers). Ook is er dan geen ruimte voor een eventuele indexatie van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval moet het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten verminderen.

BPF Schoonmaak berekent de gewenste solvabiliteit volgens het standaardmodel van DNB. Hierbij wordt naar verschillende risico's gekeken. Per risico wordt er een buffer aangehouden. De gewenste solvabiliteit wordt het vereist vermogen genoemd. De benodigde buffers worden vastgesteld op basis van de door het bestuur gewenste beleggingsmix in het komende jaar (strategische mix). Om risico's af te dekken heeft het fonds derivatencontracten afgesloten. Bij het bepalen van de vereiste buffers is hiermee rekening gehouden.

De tabel toont het tekort op FTK-grondslagen:

	31-12-2018	31-12-2017
Voorziening pensioenverplichtingen (FTK-waardering)	5.145.411	4.794.825
Vereiste buffers:		
S1 Renterisico	274.735	314.357
S2 Risico zakelijke waarden	548.531	516.053
S3 Valutarisico	152.752	141.257
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	233.070	228.137
S6 Verzekeringstechnisch risico	197.735	174.209
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer	-	-
Diversificatie-effect	-516.456	-495.170
Totaal S (vereiste buffers)	890.367	878.843
Vereist vermogen (art. 132 Pensioenwet)	6.035.778	5.673.668
Aanwezig vermogen (totaal activa-schulden- bestemmingsreserve premiedepot)	4.975.662	4.791.116
Tekort	-1.060.116	-882.552

Beleid en risicobeheer

Het bestuur heeft beleid om risico's te beheersen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- toeslagbeleid.

Het bestuur baseert het beleid op uitvoerige analyses van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten.

Het bestuur onderzoekt elk jaar hoe de verplichtingen en de financiële markten zich gaan ontwikkelen, en past het beleid daarop aan. Dit komt terug in de beleggingsrichtlijnen die het bestuur ieder jaar vaststelt. Deze beleggingsrichtlijnen zijn de basis voor het beleggingsbeleid. De richtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet gebeuren. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Wij gebruiken derivaten om deze risico's te beperken.

Marktrisico (S1-S4)

Marktrisico is de kans op winst of verlies door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren zijn bijvoorbeeld marktprijzen van aandelen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De beleggingsdoelstellingen bepalen de beleggingsstrategie van het fonds. Door iedere dag de beleidskaders en richtlijnen voor de beleggingen te volgen probeert het fonds het marktrisico te beheersen.

De complete marktposities worden iedere maand gerapporteerd aan het bestuur.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico van de wijziging van de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen door veranderingen in de marktrente. De rentegevoeligheid meten we met de 'duratie'. Dat is het gewogen gemiddelde van de looptijden van een verzameling vastrentende waarden. De duratie geeft aan hoeveel procent de marktwaarde van een belegging of verplichting verandert als de rentecurve verschuift. Een hoge duratie betekent dat een beleggingsportefeuille erg gevoelig is voor veranderingen in de rente.

	31-12-2018		31-12-2017
	Waarde balanspost	Duratie	Duratie
Duratie van de vastrentende waarden	3.146.805	12,50	12,20
Duratie van de beleggingsportefeuille (na derivaten)	5.018.647	9,28	9,10
Duratie van de pensioenverplichtingen	5.145.411	23,00	23,20

Op de balansdatum is de gemiddelde looptijd (duratie) van de beleggingen veel korter dan de gemiddelde looptijd van de verplichtingen. Dit heet een 'duratie mismatch'. Bij een rentestijging zal de waarde van de beleggingen minder snel dalen dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur). Daardoor stijgt de dekkingsgraad. Bij een rentedaling stijgt de waarde van beleggingen minder snel dan de waarde van de verplichtingen. Daardoor daalt de dekkingsgraad.

BPF Schoonmaak probeert de duratie mismatch te verkleinen. Bijvoorbeeld door kortlopende obligaties te vervangen door langlopende obligaties. Het fonds doet dit ook door renteswaps te gebruiken. Zo'n renteswap zorgt wel voor andere risico's. Zoals het tegenpartijrisico en het liquiditeitsrisico. Hoe het fonds met deze risico's omgaat staat op pagina 73 en pagina 75.

De tabel toont de samenstelling van de vastrentende waarden naar resterende looptijd:

	31-12-2018		31-12-2017	
Resterende looptijd < 1 jaar	211.037	7%	273.267	9%
Resterende looptijd > 1 jaar < 5 jaar	372.617	12%	288.155	9%
Resterende looptijd > 5 jaar	2.563.151	81%	2.491.171	82%
	3.146.805	100%	3.052.593	100%

Prijrisico (S2)

Prijrisico is een verandering van waarde door de ontwikkeling van marktprijzen. Verschillende factoren hebben invloed op die ontwikkeling: bijvoorbeeld een individuele belegging, de uitgevende instelling of algemene factoren. BPF Schoonmaak waardeert alle beleggingen tegen reële waarde. Veranderingen van waarde verwerken we direct in het beleggingsresultaat. Daardoor zijn wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar. Het fonds vangt het prijrisico op door beleggingen te spreiden.

Deze tabel geeft de verdeling van het belegd vermogen in vastgoed naar sectoren weer:

	31-12-2018		31-12-2017	
Woningfondsen	275.746	67%	216.986	64%
Winkelfondsen	117.024	29%	116.349	35%
Kantorendfondsen	371	0%	2.871	1%
Participaties in overige vastgoedfondsen	16.142	4%	41	0%
	409.283	100%	336.247	100%

Bijna al het vastgoed (97 procent) is belegd binnen Europa. In 2017 was al het vastgoed belegd binnen Europa.

Deze tabel toont de verdeling van de aandelenportefeuille naar sectoren:

	31-12-2018		31-12-2017	
Overige dienstverlening	450.862	36%	424.655	34%
Nijverheid en industrie	263.452	21%	281.918	22%
Handel	232.691	19%	258.348	20%
Financiële instellingen	222.619	18%	242.745	19%
Beleggingsinstellingen	1.987	0%	2.641	0%
Diversen	70.560	6%	60.961	5%
	1.242.171	100%	1.271.268	100%

In deze tabel ziet u hoe de aandelenportefeuille verdeeld is over regio's:

	31-12-2018		31-12-2017	
Ontwikkelde markten:				
Noord-Amerika	659.667	53%	639.694	50%
Europa	235.892	19%	251.755	20%
Pacific	140.168	11%	138.551	11%
Totaal ontwikkelde markten	1.035.727	83%	1.030.000	81%
Opkomende markten	206.444	17%	241.268	19%
	1.242.171	100%	1.271.268	100%

De tabel toont de verdeling van de vastrentende waarden naar sectoren:

	31-12-2018		31-12-2017	
Buitenlandse overheidsinstellingen	1.886.264	60%	1.817.758	59%
Nederlandse overheidsinstellingen	391.863	12%	368.529	12%
Financiële instellingen	465.003	15%	266.529	9%
Industrie	211.046	7%	363.960	12%
Andere instellingen	192.629	6%	235.817	8%
	3.146.805	100%	3.052.593	100%

In deze tabel ziet u de verdeling van vastrentende waarden naar regio:

	31-12-2018		31-12-2017	
Ontwikkelde markten	2.887.903	92%	2.714.320	89%
Opkomende markten	258.902	8%	338.273	11%
	3.146.805	100%	3.052.593	100%

BPF Schoonmaak belegt vooral in ontwikkelde markten, zoals Nederland, Duitsland en de Verenigde Staten. We beleggen ook in de regio's Latijns-Amerika en Rusland. Dit zijn de opkomende markten.

Valutarisico (S3)

Het fonds verkleint het valutarisico door valutatermijncontracten. Bij een aantal beleggingsfondsen wordt binnen het beleggingsfonds de vreemde-valutapositie volledig afgedekt. Daardoor loopt het fonds voor die beleggingen geen valutarisico. Deze beleggingen behandelen we als eurobeleggingen.

Een deel van de beleggingsportefeuille beleggen we buiten de euro in vreemde valuta. Van de belangrijkste valuta (Amerikaanse dollar, Britse pond en Japanse yen) wil het fonds 75 procent van de posities afdekken. Eind 2018 is 81,4 procent van de posities in deze drie valuta afgedekt (2017: 72,9 procent). Valuta-afdekking (en de aanpassing daarop) doen we aan het begin van een kwartaal en niet tijdens een kwartaal.

Het fonds dekt het valutarisico van aandelenbeleggingen en obligaties in lokale valuta in opkomende markten niet af omdat dit meer kost dan dat het oplevert. Ook wordt het valutarisico van beleggingen in Private equity niet afgedekt omdat hier maar weinig in belegt wordt.

Na afdekking heeft het fonds nog een valutarisico op 13,0 procent (2017: 15,2 procent) van de totale beleggingsportefeuille.

				31-12-2018	31-12-2017
	Voor valutaderivaten	Valutaderivaten	percentage afgedekt	Nettopositie na valutaderivaten	Nettopositie na valutaderivaten
Euro	3.608.177	757.969		4.366.146	4.101.466
Amerikaanse dollar	789.367	-643.718	82%	145.649	175.586
Britse pond	62.868	-49.630	79%	13.238	17.549
Japanse yen	89.365	-72.771	81%	16.594	24.978
Overige	478.922			478.922	517.031
	5.028.699	-8.150		5.020.549	4.836.610

In onderstaande tabel ziet u de (gemiddelde) koers van de belangrijkste vreemde valuta:

	31-12-2018	gemiddeld 2018	31-12-2017	gemiddeld 2017
Amerikaanse dollar	1,143	1,172	1,201	1,140
Britse pond	0,898	0,893	0,888	0,875
Japanse yen	125,421	130,345	135,270	127,408

Grondstoffenrisico (S4)

Grondstoffenrisico is het risico van waardedalingen van de grondstofprijzen. BPF Schoonmaak belegt niet in grondstoffen. Het fonds loopt hier dus geen risico.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico dat het fonds financiële verliezen heeft door bijvoorbeeld een faillissement of tegenpartijen die niet kunnen betalen, terwijl het fonds wel vorderingen heeft. Voorbeelden zijn partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar we deposito's plaatsen of marktpartijen waarmee we *over the counter* (OTC)-derivatenposities aangaan. Met beursgenoteerde derivaten lopen we bijna geen kredietrisico.

Dit risico verkleinen we door op totaalniveau limieten te stellen aan tegenpartijen. We kunnen bij hypothecaire geldleningen vragen om extra zekerheden (zoals onderpand). Ook kunnen we voorzichtige verstrekkingnormen opleggen bij hypothecaire geldleningen.

Onder kredietrisico valt ook het 'settlementrisico'. Dit is het risico dat partijen, waarmee het fonds transacties is aangegaan, hun tegenprestatie niet meer kunnen verrichten. Daardoor lijdt het fonds financiële verliezen. Om het settlementrisico af te dekken belegt BPF Schoonmaak alleen in markten met een betrouwbaar systeem voor de afhandeling van transacties. Voordat we in nieuwe markten beleggen, doen we hier onderzoek naar. Niet-beursgenoteerde beleggingen, vooral OTC-derivaten, doen we alleen met partijen die ISDA/CSA-overeenkomsten hebben. Dat betekent dat posities van het fonds goed worden afgedekt door onderpand.

In het overzicht ziet u de kredietwaardigheid van debiteuren van de vastrentende portefeuille:

	31-12-2018		31-12-2017	
AAA	1.492.926	47%	1.366.684	45%
AA+	32.449	1%	20.026	1%
AA	839.840	27%	628.273	21%
AA-	25.185	1%	37.669	1%
A+	37.194	1%	19.759	1%
A	44.708	1%	81.560	3%
A-	63.499	2%	66.970	2%
BBB+	61.653	2%	75.571	2%
BBB	80.658	3%	76.169	2%
BBB-	64.402	2%	62.907	2%
Lager dan BBB-	335.110	11%	349.434	11%
Geen rating	69.181	2%	267.571	9%
	3.146.805	100%	3.052.593	100%

De kredietwaardigheid bepalen we op basis van een gemiddelde van de beoordelingen van kredietbeoordelaars Standard & Poor's, Moody's en Fitch.

De regel 'Geen rating' bevat vooral leningen. In 2017 bevatte deze post ook beleggingen in hypotheekfondsen. Deze hadden toen geen rating. In 2018 hebben deze wel een rating (AA).

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's) (S6)

Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan verwacht. Bij het bepalen van de voorziening pensioenverplichtingen gaat het fonds uit van een gemiddelde levensverwachting. Als deelnemers langer leven dan verwacht is er onvoldoende pensioenvermogen opgebouwd voor de uitkering van de pensioenverplichtingen in de toekomst. BPF Schoonmaak gebruikt de Prognose tafel AG2018. De sterftetekansen hebben we aangepast, omdat de sterfte van alle deelnemers en pensioengerechtigden binnen het fonds afwijkt van de sterfte van de gehele Nederlandse bevolking. Dit is de zogenoemde ervaringssterfte.

Overlijdensrisico

Wanneer een deelnemer overlijdt, moet het fonds mogelijk een nabestaandenpensioen toekennen. Dit heet het overlijdensrisico.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Wanneer een deelnemer arbeidsongeschikt wordt, hoeft hij voor het arbeidsongeschikte gedeelte geen pensioenpremie meer te betalen aan het fonds. De pensioenopbouw wordt dan voor dat deel voortgezet. Hij

heeft mogelijk ook nog recht op arbeidsongeschiktheidspensioen. Dit is het arbeidsongeschiktheidsrisico. Hiervoor moeten we voorzieningen treffen en brengen we een risicopremie in rekening. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten verwerken we in het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie herzien we regelmatig.

Het beleid van BPF Schoonmaak is om het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Indexatierisico

Het bestuur van het fonds streeft ernaar het pensioen te indexeren. Dit kan alleen als het fonds genoeg geld heeft. Dat hangt af van de ontwikkelingen in inflatie, bevolkingsopbouw, de rente en het rendement. We houden hierbij rekening met de strategische beleggingsmix 2018. De indexatietoezegging is voorwaardelijk.

Het indexatiebeleid vindt u op pagina 54.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat we beleggingen niet op tijd en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen omzetten in liquide middelen. Liquide middelen zijn de geldmiddelen waarover we onmiddellijk kunnen beschikken. Mogelijk kan het fonds hierdoor op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Liquiditeitsrisico is een kortetermijnrisico. De andere risico's zijn vooral langeretermijnrisico's (solvabiliteit).

Het liquiditeitsrisico beheersen we door voldoende ruimte te nemen voor liquiditeitsposities in het strategische en tactische beleggingsbeleid. Ook houden we rekening met de directe beleggingsopbrengsten en met andere inkomsten, zoals premies. BPF Schoonmaak heeft genoeg obligaties die direct zonder waardeverlies kunnen worden omgezet in geldmiddelen. Zo kunnen we een eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen financieren.

Concentratierisico (S8)

Concentratierisico's kunnen optreden als activa en passiva niet goed gespreid zijn over regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

Grote posten kunnen een concentratierisico vormen. Eerst moeten we bepalen welke posten groot zijn. Daarvoor tellen we per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur op. Elke post die meer dan 5 procent van de totale beleggingsportefeuille of de beleggingscategorie is, is een grote post.

Dit zijn de grote posten op 31 december 2018:

	31-12-2018	31-12-2017
Staatsobligaties Duitsland	968.426	913.541
Staatsobligaties Frankrijk	561.430	563.321
Staatsobligaties Nederland	385.229	368.529

Operationeel risico (S9)

Het fonds loopt operationeel risico als:

- transacties niet goed worden afgewikkeld;
- gegevens niet goed worden verwerkt;
- informatie verloren gaat;
- er fraude wordt gepleegd.

Het fonds probeert deze risico's onder controle te houden door hoge kwaliteitseisen aan de uitvoeringsorganisaties te stellen. Het bestuur controleert regelmatig of de uitvoeringsorganisaties zich houden aan deze kwaliteitseisen.

Actief beheer (S10)

Het actief beheer risico is het risico dat ontstaat als afwijkende posities in aandelen worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuille. BPF Schoonmaak maakt weinig gebruik van actief beheer. Hierdoor hoeft het fonds geen buffer voor actief beheer aan te houden.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid gebruikt BPF Schoonmaak ook financiële derivaten. Financiële derivaten zijn beleggingsinstrumenten waarvan de waarde gebaseerd is op de waarde van een ander goed. Het andere goed heet ook wel de onderliggende waarde. Het fonds gebruikt derivaten alleen als dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. Het bestuur stelt grenzen (limieten) vast. Het risicoprofiel (inclusief de economische effecten van derivaten) en de samenstelling van de portefeuille moeten binnen deze grenzen blijven.

BPF Schoonmaak gebruikt derivaten vooral om het valutarisico en het renterisico af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. We verkleinen dit risico door alleen transacties aan te gaan met betrouwbare partijen. Ook werken we zoveel mogelijk met onderpand.

Het fonds gebruikt de volgende financiële derivaten:

- *Futures*
Dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee het fonds snel posities kan wijzigen.
- *Valutatermijncontracten*
Dit zijn contracten die het fonds met individuele banken afsluit. De partijen spreken af om valuta te verkopen en andere valuta aan te kopen. De prijs en de datum zijn van tevoren vastgesteld. Met valutatermijncontracten kunnen we valutarisico's afdekken.
- *Renteswaps*
Dit zijn contracten met individuele banken. De partijen spreken af om rentebetalingen over een nominale hoofdsom uit te wisselen. Met swaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

De tabel geeft inzicht in de posities van de renteswaps:

	Contractomvang ontvangst vaste rente	Contractomvang betaling vaste rente	Reële waarde activa	Reële waarde passiva
Stand 31 december 2018	253.250	-120.000	57.727	2.758
Stand 31 december 2017	253.250	-120.000	57.659	3.111

Bij de renteswaps wordt een rente met een vast percentage geruild met een rente met een variabel percentage. Het fonds sluit swapcontracten af waarbij een vaste rente ontvangen wordt en een variabele rente betaald wordt (linkerkolom Contractomvang in de tabel). Het fonds sluit ook swapcontracten af waarbij een vaste rente betaald wordt en een variabele rente ontvangen wordt (rechterkolom Contractomvang in de tabel).

Op sommige derivaten ontvangen of betalen we tijdelijk onderpand. Dit is een zekerheid voor de waarde van de derivaten. Per eind 2018 hadden we 59.215 (2017:0) ontvangen aan onderpand in geld. Ook hadden we eind 2018 onderpand in stukken ontvangen voor 7.793 (2017: 56.567). Hier stond een nettowaarde van de swaps van 54.969 positief tegenover (2017: 54.548 positief).

De tabel geeft inzicht in de posities van de valutatermijncontracten en futures:

Type contract	Contractomvang	Reële waarde activa	Reële waarde passiva
Stand per 31 december 2018			
Valutatermijncontracten	756.290	1.609	9.759
Futures	41.405	-	-
Stand per 31 december 2017			
Valutatermijncontracten	564.917	7.612	537
Futures	25.086	-	-

Systemrisico

Systemrisico is het risico dat het wereldwijde financiële systeem (de internationale markten) niet langer goed werkt. Hierdoor zijn beleggingen van het fonds niet langer te verkopen en verliezen ze zelfs (tijdelijk) hun waarde. Dit risico kan het fonds niet beheersen.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

(Bedragen in duizenden euro's)

Ontvangen en verstrekte zekerheden en garanties

Dit heeft betrekking op de onderpanden die ontvangen zijn voor derivaten. Zie de toelichting op de vorige pagina.

Contractuele verplichtingen

BPF Schoonmaak besteedt de administratieve uitvoering uit aan APG Rechtenbeheer N.V. Het fonds heeft met APG een overeenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten, met een opzegtermijn van één jaar. De totale verplichting voor 2019 bedraagt ongeveer 15.000 euro.

Voor de beleggingen heeft BPF Schoonmaak overeenkomsten voor onbepaalde tijd afgesloten met meerdere vermogensbeheerders. Deze contracten zijn op korte termijn opzegbaar. De totale verplichting voor 2019 is ongeveer 3.000 euro (schatting op basis van 2018).

Investerings- en stortingsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen heeft het fonds op de balansdatum investerings- en stortingsverplichtingen.

	31-12-2018	31-12-2017
Private equity	2.562	2.720
Infrastructuur	1.728	1.725
Vastgoed	51.315	15.074
	55.605	19.519

We verwachten dat we deze verplichtingen in het volgende boekjaar bijna helemaal afwikkelen.

BPF Schoonmaak kiest ervoor om niet meer te investeren in private equity. De bestaande portefeuilles worden afgebouwd. De beleggingen die we nu nog over hebben, houden we totdat ze aflopen. We verkopen ze eerder als we er een goede prijs voor kunnen krijgen.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

7 Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

	2018	2017
Werknemersgedeelte	110.354	104.829
Werkgeversgedeelte	104.997	95.844
	215.351	200.673
Ingekochte VPL-aanspraken (inclusief solvabiliteitsopslag)	24.010	23.939
	239.361	224.612

De premiebijdrage van werkgevers en werknemers is 20,1 procent (2017: 20,1 procent) van de pensioengrondslag. Daarnaast betalen werkgevers nog 1,3 procent (2017: 1,3 procent) premie voor de overgangsregeling. Deze premie wordt niet als premiebijdrage voor risico pensioenfonds gepresenteerd.

De ontvangen gelden voor de overgangsregeling worden opgenomen onder Overige schulden en overlopende passiva als Schuld overgangsregeling. De aan de deelnemers toegekende VPL-rechten worden als bedrag op de Schuld overgangsregeling in mindering gebracht en als premiebatens opgenomen.

Volgens artikel 130 van de Pensioenwet moeten pensioenfondsen drie soorten premies in de jaarrekening opnemen:

- zuivere kostendekkende premie;
- gedempte kostendekkende premie;
- feitelijke premie.

De omvang van deze premies is als volgt:

	2018	2017
Zuivere kostendekkende premie	284.260	279.825
Feitelijke premie	215.351	200.673
Gedempte kostendekkende premie	204.495	189.903

De zuivere kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 1 januari 2018 gepubliceerd door DNB). De zuivere kostendekkende premie is de minimale premie die het fonds nodig heeft om de pensioenregeling uit te voeren. De zuivere kostendekkende premie kan sterk schommelen, door uitschieters in rente en rendement. Daarom stelt een fonds ook een stabielere gedempte kostendekkende premie vast. Het bestuur heeft de gedempte kostendekkende premie vastgesteld op basis van een verwacht reëel rendement van 2,39 procent (2017: 2,51 procent).

Voor inkoop van pensioen is een premie benodigd. Deze premie is gelijk aan de gedempte kostendekkende premie. Door de deelnemers wordt een feitelijke premie betaald. Het verschil tussen de feitelijke premie en de gedempte kostendekkende premie is aan het premiedepot toegevoegd.

Het fonds past geen premiekortingen en/of premieopslagen toe.

De premie over het boekjaar is als bate verantwoord.

De tabellen hieronder laten zien hoe de zuivere kostendeekkende premie en de gedempte kostendeekkende premie zijn samengesteld:

Zuivere kostendeekkende premie

	2018	2017
Kosten pensioenopbouw	227.864	224.955
Pensioenuitvoeringskosten	15.933	16.222
Mutatie dekking voor excassokosten in Technische voorzieningen	-1.236	-1.169
Solvabiliteitsopslag	41.699	39.817
	284.260	279.825

Gedempte kostendeekkende premie

	2018	2017
Kosten pensioenopbouw	189.798	174.850
Pensioenuitvoeringskosten	15.933	16.222
Mutatie dekking voor excassokosten in Technische voorzieningen	-1.236	-1.169
	204.495	189.903

Voor de berekening van de gedempte kostendeekkende premie gaat het fonds uit van het verwacht reëel rendement.

8 Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen

De beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen over 2018 zijn:

	Directe beleggingsopbrengsten	Indirecte beleggingsopbrengsten	Kosten vermogensbeheer	Totaal 2018
Vastgoedbeleggingen	10.968	35.942	-100	46.810
Aandelen	31.137	-96.399	-810	-66.072
Vastrentende waarden	58.147	29.528	-2.278	85.397
Derivaten	6.093	-49.027	-848	-43.782
Overige beleggingen	105	1.713	-179	1.639
	106.450	-78.243	-4.215	23.992
Valutakoersverschillen	-	8.978	-	8.978
	106.450	-69.265	-4.215	32.970
Onttrekking rendement aan Schuld overgangsregeling				388
				33.358

De beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen over 2017 zijn:

	Directe beleggingsopbrengsten	Indirecte beleggingsopbrengsten	Kosten vermogensbeheer	Totaal 2017
Vastgoedbeleggingen	8.549	18.201	-71	26.679
Aandelen	19.202	100.225	-879	118.548
Vastrentende waarden	55.063	-15.464	-3.078	36.521
Derivaten	6.516	8.309	-764	14.061
Overige beleggingen	-48	6.937	-151	6.738
	89.282	118.208	-4.943	202.547
Valutakoersverschillen	-	-2.971	-	-2.971
	89.282	115.237	-4.943	199.576
Toevoeging rendement aan Schuld overgangsregeling				-1.810
				197.766

De kosten van vermogensbeheer bedragen 4.215 (2017: 4.943). Deze kosten bestaan vooral uit vergoedingen voor het beheer en bewaarloon.

Transactiekosten (aan- en verkoopkosten) zijn gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten voor de directe beleggingen (die door BPF Schoonmaak zelf worden betaald) zijn 1.288 (2017: 1.273). Deze transactiekosten zijn onderdeel van de totale transactiekosten van 3.584 (2017: 3.845) die we in het uitgebreide kostenoverzicht in het bestuursverslag laten zien. In dat totaal zijn ook schattingen opgenomen.

9 Saldo overdracht van rechten

	2018	2017
Inkomende waardeoverdrachten	12.686	-
Uitgaande waardeoverdrachten	-10.532	-57
	2.154	-57

Nieuwe deelnemers hebben vaak al pensioen opgebouwd bij een ander pensioenfonds. Ze kunnen dit pensioen meenemen. Ook kunnen ex-deelnemers het pensioen dat ze bij ons hebben opgebouwd meenemen naar een ander pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Bij een inkomende waardeoverdracht krijgen we geld: we ontvangen de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken, die deelnemers tot de ontslagdatum bij het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever hebben opgebouwd. Met de ontvangen koopsommen kopen we pensioenaanspraken in. Bij een uitgaande waardeoverdracht gaat er geld uit: de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken die deelnemers tot de ontslagdatum hebben opgebouwd maken we over aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever. In de Pensioenwet staat dat deelnemers geen nieuwe waardeoverdrachten meer mogen doen als de dekkingsgraad van het fonds lager is dan 100 procent.

10 Overige baten

	2018	2017
Rente	801	241
Overige baten	870	747
Onttrekking voorziening dubieuze debiteuren	-	1.010
	1.671	1.998

11 Pensioenuitkeringen

	2018	2017
Ouderdompensioen	43.783	39.806
Partnerpensioen	7.550	7.703
Arbeidsongeschiktheidspensioen	1.347	1.386
Wezenpensioen	295	285
Overig	7	1
Afkopen	8.698	9.220
	61.680	58.401

Afkopen is het in één keer uitbetalen van kleine pensioenen. Dat doen we als pensioenen lager zijn dan de wettelijke afkoopgrens van 474 euro per jaar (2017: 468 euro per jaar). Ook kleine pensioenen van gewezen deelnemers kopen we af. Dit zijn pensioenen lager dan 114 euro per jaar (2017: 114 euro per jaar).

12 Pensioenuitvoeringskosten

	2018	2017
Administratiekosten	14.333	14.651
Bestuurskosten	614	654
Contributies en bijdragen	582	513
Controle- en advieskosten (exclusief accountantskosten)	292	296
Accountantskosten	78	80
Overig	33	28
	15.932	16.222

De accountantskosten kunnen we onderverdelen in:

	2018	2017
Controle van de jaarrekening	78	80
Andere controleopdrachten	-	-
Fiscale advisering	-	-
Andere niet-controleopdrachten	-	-
	78	80

Aantal personeelsleden

Het fonds heeft net als vorig boekjaar niemand in dienst. BPF Schoonmaak besteedt de pensioenuitvoering volledig uit aan APG Rechtenbeheer N.V.

Bestuurskosten

Bestuurskosten zijn de vergoedingen voor het werk dat hoort bij de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit:

	2018	2017
Kosten uitvoerend bestuurders	268	275
Beloning niet uitvoerend bestuurders	229	245
Kosten auditcommissie	54	54
Vacatiegelden verantwoordingsorgaan	39	34
Opleidingskosten	15	34
Reis- en verblijfkosten	9	12
	614	654

13 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn verlaagd met een negatieve rente van 0,260 procent (2017: 0,217 procent negatief), dat is -12.336 euro (2017: -10.282 euro). Het rentepercentage is afgeleid van de eenjaarsrente uit de rentetermijnstructuur aan het begin van het boekjaar. DNB publiceert deze rentetermijnstructuur.

Wijziging marktrente

Door de wijziging van de rentetermijnstructuur is de voorziening 263.137 euro gestegen (2017: 74.651 gedaald).

Overige wijzigingen in de voorziening pensioenverplichtingen

	2018	2017
Wijzigingen door kanssystemen en overige		
Sterfte	-5.864	-6.293
Arbeidsongeschiktheid	3.801	16.474
Mutaties	-5.578	-2.098
Totaal wijzigingen door kanssystemen en overige	-7.641	8.083
Wijzigingen overige actuariële uitgangspunten	-80.002	1.068
Totaal overige wijzigingen	-87.643	9.151

De wijziging overige actuariële uitgangspunten in 2018 bestond onder andere uit het gebruik van een andere prognosetafel. Doordat we per eind 2018 Prognosetafel AG2018 gebruiken in plaats van Prognosetafel AG2016 daalde de voorziening met 92.462.

In 2018 is verder besloten om de premie voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid per 1 januari 2019 te verhogen van 1,2% van de pensioengrondslagsom naar 1,8% van de pensioengrondslagsom. Dit leidde tot een verhoging van de IBNR-reserve. Deze toename bedroeg 12.460.

In totaal daalde de voorziening door de veranderingen in actuariële grondslagen met 80.002.

Wijzigingen door overdracht van rechten

	2018	2017
Toekenning	12.807	-33
Onttrekking	-10.485	-62
	2.322	-95

14 Overige lasten

	2018	2017
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	1.673	-
Overige lasten	22	25
	1.695	25

Belastingen

BPF Schoonmaak hoeft geen vennootschapsbelasting te betalen.

Vaststelling van het jaarverslag door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf heeft het jaarverslag 2018 op 22 mei 2019 in 's-Hertogenbosch vastgesteld en op xx mei 2019 in Amsterdam ondertekend.

B. van de Belt

E.A. Simons

R.C. Bos

R.H. Sprenkels

D.H.M. Mussers

H. Roeten

E. von Weiler

C.H.L. Kwakkelstein

W. Schapendonk-van Horne

A. Jharap

A.T. Uçar

Overige gegevens

Statutaire regeling voor de bestemming van het saldo van baten en lasten

De statuten van het fonds zeggen niets over de bestemming van het saldo van baten en lasten.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf te Utrecht is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 50,6 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 2,53 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131, 132 en 133 waaraan niet wordt voldaan omdat er sprake is van een negatief eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor vier achtereenvolgende jaareinden.

Indien de beleidsdekkingsgraad eind 2019 en eind 2020 lager is dan het niveau van de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen en de feitelijke dekkingsgraad eind 2020 ook onder het niveau van de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen ligt, zal per 31 december 2020 gekort moeten worden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 22 mei 2019

Drs. S.I. Keijmel AAG

verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De balans per 31 december 2018.
2. De winst-en-verliesrekening over 2018.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Belangrijke cijfers.
- Organisatie
- Verslag van het bestuur
- Overige gegevens

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de belangrijke cijfers, organisatie, verslag van het bestuur en de overige gegevens, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is, waarbij opgemerkt wordt dat het bestuur op basis van de Pensioenwet het korten van pensioenen als ultimum remedium kan inzetten.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel

controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.

- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 22 mei 2019

Deloitte Accountants B.V.
drs. M. van Luijk RA

Bijlage

Nevenfuncties

	Functie in bestuur	Nevenfuncties
Bert van de Belt	Onafhankelijk voorzitter	Voorzitter Stichting AGH Rijswijk
Therese Schets	Bestuurslid	Geen
Evelyne Simons	Bestuurslid	Bestuurslid Pensioenfederatie
Renate Bos	Bestuurslid	Geen
Daan Muusers	Bestuurslid	Bestuurslid BPF Levensmiddelen Bestuurslid BPF VLEP Bestuurslid/werknemersvoorzitter BPF AVH Lid Raad van Toezicht Stichting Mantelzorg en Dementie DGA DHM Beheer B.V.
Harm Roeten	Bestuurslid	Bestuurslid BPF Kappers Bestuurslid/secretaris Pensioenfonds Houtverwerkende Ind en Jachtbouw (PHJ) Bestuurslid/secretaris Pensioenfonds Vlakglas BPFV
Ruud Sprenkels	Bestuurslid	Geen
Esther von Weiler	Bestuurslid	Geen
Walther Schapendonk-van Horne	Uitvoerend bestuurslid	Bestuurslid POB Secretaris beleggingscommissie PNB Secretaris beleggingscommissie Pensioenfonds Sligro Lid beleggingsadviescommissie Pensioenfonds Rockwool Adviseur Pensioenfonds Vlakglas Adviseur SPN
Elly Kwakkelstein	Uitvoerend bestuurslid	Penningmeester Bestuur van VvE Loevenhout te Utrecht
Anita Jharap	Uitvoerend bestuurslid	Lid commissie IRM en privacy officer Pensioenfonds Wonen Aspirant Bestuurslid Pensioenfonds DNB
Tarik Uçar	Uitvoerend bestuurslid	Raad van Toezicht BPF Kappersbedrijf Raad van Toezicht BPF Drankenindustrie